

PROPI

**CONDICIONS DE VIDA I DE TREBALL DELS
IMMIGRANTS MAGRIBIS A LES COMARQUES DEL
MONTSIÀ I DEL BAIX EBRE**

CRISTINA BLANCH SEDÓ

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.	1
2. ASPECTES SOCIOECONÒMICS	7
3. PERFIL DE LA IMMIGRACIÓ.	21
4. L'EMIGRACIÓ	31
5. HISTÒRIA MIGRATÒRIA Y RESIDENCIAL	36
6. EL TREBALL.	43
7. LA VIVENDA	57
8. EL REAGRUPAMENT FAMILIAR	62
9. EL PAPER DE LA DONA	67
10. ASPECTES CULTURALS	71
11. VALORACIONS I PROJECTES.	80
12. BIBLIOGRAFIA	82
13. ANEXE POBLES.	85

1. INTRODUCCIÓ

El fenomen de la immigració cada cop desperta més interessos en la nostra societat, tant a nivell públic com polític. Per una banda, el nostre territori comença a configurar un dels punts d'arribada de treballadors dels anomenats països del Tercer Món, que venen a cercar una situació millor de la que tenien.

Per l'altra banda, la nostra societat es troba amb una situació en la qual ha de plantejar-se la convivència amb d'altres cultures molt diferenciades de la nostra. En aquest context, es manifesta tot un repte entorn a les qüestions ètniques que afecten la nostra cultura.

Segons les dades oficials, Tarragona esdevé la desena província d'Espanya amb major nombre de població magribina immigrada. Cada cop més, la presència de població del Nord d'Àfrica, a la província de Tarragona fa pensar que aquesta zona esdevé un lloc d'acollida de mà d'obra destinada al treball al camp.

Davant aquest fet el meu interès es centraria en veure com unes comarques com el Montsià i el Baix Ebre, bàsicament de caràcter rural i agrícola passen d'emprar una mà d'obra autòctona a emprar una mà d'obra forànea. Aquest projecte d'investigació vol ser un estudi i un apropament antropològic a aquesta realitat.

Enfront d'aquesta realitat social cada cop més vigent, el meu repte serà captar una realitat a través de la descripció dels aspectes concrets i tractar de comprendre les situacions d'on sorgeixen els nous significats culturals i socials.

El marc d'estudi d'una comunitat concreta i presentada amb una descripció etnogràfica detallada, ens permetrà el coneixement de les relacions i xarxes socials que es donen, quines rets i rutes migratòries s'estableixen i quina és la construcció de les realitats i identitats entorn aquest contacte cultural de caràcter totalment heterogeni. El meu objecte d'estudi seran els i les immigrants magrebis i la delimitació geogràfica a les comarques del Montsià i del Baix Ebre.

La progressiva presència d'immigrants estrangers a la península ha provocat un interès creixent des de la perspectiva d'estudi i anàlisi des de varis àmbits: polític, jurídic, demogràfic, sociològic, cultural ... un llarg llistat que reflecteix les diferents perspectives en què pot ser analitzat el tema de la immigració .

La producció bibliogràfica és força extensa però, de moment, faré un breu esbós de l'estat de la qüestió teòrica i pràctica sobre els estudis realitzats des d'una perspectiva antropològica i sociològica al territori català pel que fa a la immigració magribina. Aquesta delimitació geogràfica, per una banda, i la immigració magribina dins la immigració en general que arriba de diversos llocs del món, per l'altra banda, fa que pugui analitzar més concretament quin és el tractament bibliogràfic entorn al tema. Posteriorment, s'ampliaran d'altres lectures relacionades amb d'altres sectors d'immigrants per poder contrastar les diverses qüestions que s'originen en l'estudi.

Una de les paradoxes demogràfiques de Catalunya ha estat que després de la forta davallada demogràfica, a partir de 1850 ha vist créixer la seva població proporcionalment per sobre del creixement mundial . Una de les claus seria la magnitud de la immigració que ha rebut en tot aquest segle (CABRÉ: 1990).

Des d'aquesta llarga experiència que tenen algunes zones de Catalunya, el paper de la immigració magribina entraria en una nova percepció del fenomen migratori, no tant des d'una forma quantitativa, sinó de tipus qualitatiu, ja que aquests estrangers que vénen de fora ja no són de la resta de la península, com fins ara havia ocorregut, sinó que tenen un caràcter cultural molt diferenciat de la població autòctona.

La producció antropològica dels anys seixanta i vuitanta va retrobar el concepte d'etnicitat, com a identitat amb nacionalismes històrics i emergents; es produeix una dialèctica entre autòctons i immigrants en un procés de contrast de les identitats locals. En aquest context, els treballs s'orientaran cap a l'estudi de les identitats col·lectives i l'estudi de la quotidianitat de la immigració.

Seguint la classificació que ens presenta J.J. Pujadas¹ trobarem un volum de treballs dedicats a la conceptualització del problema en els seus diferents aspectes:

- migracions com a doble procés d'emigració i immigració
- migracions en el context de les relacions econòmiques i polítiques internacionals
- delimitació dels fenòmens de racisme i xenofòbia
- sobremarginació de la dona immigrada

Dins d'aquest ventall de possibilitats d'estudis a l'entorn de la conceptualització o aspectes que es presenten amb el fenomen migratori, de moment he considerat la bibliografia llegida sobre l'estudi de les migracions com a doble procés i els mercats laborals que s'hi estableixen. Des d'aquesta perspectiva destacaré diversos estudis de cas relacionats amb els temes esmentats que poden ser un punt de sortida teòric i pràctic.

Des de la sociologia ens arriba un destacat estudi de Juanjo Pascual i Àngels Cardelus Migració i història personal on fan un estudi a través d'enquestes i de buidats d'arxius sobre la immigració estrangera i de la península que rep la província de Barcelona. Estableixen diferents aspectes en el seu estudi com la mobilitat en l'espai, el temps personal, el treball, la sociabilitat y els processos migratoris. Relacionen els processos migratoris amb els diferents processos socials considerats. Destaquen l'entorn familiar com a condicionant important del procés migratori. Analitzen el moment del procés laboral en què es realitzen els diferents desplaçaments dels immigrants.

El darrer treball del col·lectiu IOE Marroquins a Catalunya fa un tractament sociològic incorporant l'estudi dels immigrants a través de les seves pròpies experiències, les històries de vida. El seu eix d'estudi són les trajectòries migratòries i les estratègies d'inserció a Catalunya. Analitza les relacions històriques, econòmiques i polítiques entre el Magreb i Catalunya. Analitzen els mecanismes i situacions d'on parteix l'emigració. Estableixen el context social i demogràfic del lloc d'arribada de l'emigració i els vincles i estratègies que hi desenvolupen.

¹ en l'article "Catalunya i les migracions estrangeres ..." ens fa un bon recull de material sobre l'estat de la qüestió a Catalunya desde una perspectiva bibliogràfica.

El treball de Pascual i de Peralta Inserción sociolaboral de los trabajadores del Tercer Mundo en Barcelona ens proporcionen un estudi entre la relació ètnica i el mercat de treball. L'àmbit teòric que utilitzen l'estableixen a partir de les aportacions de Giddens i Mallasoux entorn de la teoria de subclasse social i minoria ètnica del immigrants com una fracció de classe treballadora amb desigualtat per raó de raça o de cultura: desqualificats i sobreexplotats. Estableixen el mercat laboral dels immigrants a partir de diferents tipus d'activitat que hi realitzen. Ens apropen al tema de la inserció en el mercat laboral, de la vivenda i de la distribució en l'espai urbà en relació a l'estatus socioeconòmic.

Un dels estudis interessants sobre el procés de regularització a Catalunya ha estat el treball de Navarro La regularització dels treballadors estrangers a Catalunya: el cas de Palafrugell on l'autor fa un estudi detallat d'àmbit local del que significa un apropament a l'avaluació de les dades numèriques que es barregen en un tema com aquest, on els termes de legalitat i il·legalitat solen ser confosos i poc demostrables. Analitza quines són les condicions i factors que produeixen l'emigració: característiques i estructura de dependència econòmica, dependència colonial, excedent demogràfic, disposició per a moure's i relativa feblesa de la identitat, fruit de l'oferta del món occidental.

Estableix els processos internacionals sobre immigració com a una demanda de mà d'obra a un nivell internacional i una tradició migradora de certs països desenvolupats. En aquest marc, situa el cas de Palafrugell com a punt d'aquest procés. Amb l'anàlisi de la població autòctona i estrangera per sectors laborals, obté dades sobre la incidència de la regularització dins el col·lectiu immigrant.

L'estudi de Castellanos i de Navarro² sobre els marroquins a l'Hospitalet del Llobregat ens aporta un estudi de cas referent a emigració versus immigració que es dona en aquesta ciutat. Tracten sobre les diferents xarxes socials formals i informals que estableixen els marroquins.

Dins de l'àmbit de l'antropologia, és digna de menció la monografia de Luís M. Narbona sobre els marroquins de Viladecans. D'una banda, ubica aquesta migració dins de la dinàmica del mercat de treball agrari local i analitza el fluxos migratoris que es donen. D'altra banda fa una contextualització del marc històric i dels cicles econòmics del Marroc i d'Espanya, que explicarien de forma general, els ritmes dels fluxos migratoris.

El treball destaca, tal com assenyala Joan Bestar en el pròleg del llibre de Narbona, perquè en la seva gran profunditat etnogràfica ens permet conèixer i descobrir una realitat basada en un llarg procés de comunicació amb els marroquins de Viladecans. D'una banda ha pogut construir una nova realitat

² Castellanos, E. i Navarro, J. i altres. Aproximació a la realitat socio cultural de la immigració marroquina a l'Hospitalet. 1990, CEIM, Barcelona.

que ens permet saber qui són aquests immigrants, quins són els seus diferents orígens, les relacions que hi mantenen, quines són les seves perspectives enfront de l'emigració, així com les relacions que estableixen amb diferents sectors de Viladecans i els diferents treballs que fan.

D'altra banda, apareixen problemes relacionats amb l'economia informal, la residència i les oportunitats de feina. Ens situa l'emigració en un context ampli, a fi d'entendre quines són les seves perspectives i com es desenvolupa aquest fenomen.

L'article de Teresa Losada La inserción de los inmigrantes magrebíes en los flujos migratorios en Cataluña: la experiencia urbana, ens aporta una visió global sobre la inserció del immigrants. D'una banda analitza la història de l'emigració marroquí a Espanya establint motius i etapes. D'altra banda, descriu les feines que realitzen, els aspectes culturals, la clandestinitat i com es dona la sociabilitat y la reinserció del col.lectiu marroquí.

L'estudi antropològic d'Àngels Ramírez a la comarca del Maresme La inmigración magrebí en la Cataluña agrícola. Marroquíes en el litoral catalán. es basa en un treball fet amb entrevistes, amb històries de vida i estudi de la unitat domèstica. Ens fa una tipologia del tipus d'emigració que rep la zona i, dins d'aquest context quin és el paper que hi jugen els magrebins. Estableix els orígens i les característiques dels immigrants marroquins al Maresme.

Dins del marc de la província de Tarragona sols he trobat un estudi d'Alonso del Río³, presentat al IC Col.loqui de l'Institut Català d'Antropologia. Aquest estudi ens parla sobre les dones marroquines al camp de Tarragona.

Aquest seria un petit esboç sobre l'estat de la qüestió a nivell d'investigació al territori català. Cal dir que aquest gruix de treballs comencen a ser un replantejament de l'estudi de la immigració i que sembla que poden ser molt útils de cara al futur de properes investigacions.

Dintre d'aquest ventall de possibilitats d'estudi, el meu interes va dirigit cap a aspectes de la immigració com a mercat laboral, en les diferents característiques dels sectors laborals i de les estratègies i pràctiques que s'empren. Una de les primeres reflexions que he tret envers la prospecció del tema dels immigrants a les comarques ha estat la següent:

³ Alonso del rio, M. "Immigració de dones marroquines al camp de Tarragona". Migracions estrangeres i diversitat cultural. IV Col.loqui de l'institut Català d'Antropologia. I Simposi FAAEE. Barcelona, del 26 al 30 d'abril de 1993 (en premsa). 1993. Per publicar

*aquests
comarques*

A partir del 1950 es produeix un canvi a nivell estructural en la societat catalana: es passa d'una societat tradicional a una societat industrial i urbana. La població rural es veu abocada a l'emigració cap a un medi urbà industrial. Les famílies pageses veuen com els fills, que havien de continuar amb el conreu de la terra, es veuen obligats a marxar cap a la ciutat a la recerca d'un lloc de treball . Es produeix una davallada en el nombre d'habitants a la comarca. La disminució en la població farà que els pagesos no siguin prou suficients per donar abast en temporades fortes de collita. Necesitaran mà d'obra contractada per fer front a les necessitats que dona la terra. Degut a les greus conseqüències que pateix el sector agrícola amb les exigències del Mercat Europeu, els pagesos opten per buscar nous recursos per donar sortida als seus productes segons les necessitats de mercat agrícola. Aquesta mà d'obra serà, majoritàriament, la magribina. Què ha succeït en el nostre context perquè aquests pagesos contractin immigrants? quin significat social, cultural i econòmic té per a totes dues comunitats?

Aquest treball conté l'anàlisi de dades qualitatives i quantitatives. Les dades quantitatives es desprenen de la lectura bibliogràfica i de l'anàlisi de les estadístiques migratòries. Les dades qualitatives s'han extret de les entrevistes amb els diferents actors socials. Cal dir que sense el seu ajut aquest treball no es podria haver realitzat. Les entrevistes amb el col·lectiu magrebí s'han realitzat en l'anonimat i s'han inventat noms ficticis.

2. ASPECTES SOCIOECONÒMICS

En aquest apartat tindrè en compte els aspectes socioeconòmics de les comarques del Baix Ebre i del Montsià y en destacaré els trets relacionats amb els sectors productius.

Les comarques del Montsià i el Baix Ebre ocupen la part més meridional de Catalunya. Limiten al sud amb el País Valencià, a l'oest amb l'Aragó, al nord amb les comarques catalanes de la Terra Alta i la Ribera d'Ebre i a l'est amb el mar mediterrani.

DEMOGRAFIA

Evolució de la població

Baix Ebre:

El període 1955-1981 es caracteritza per una minva continuada de la població comarcal. Aquest fet es situa en relació al procés industrialitzador que es produeix en la major part del país en els darrers decennis. Aquesta pèrdua s'ha fet notar, sobretot, en els llocs que més han patit la crisi agrícola, especialment les produccions de secà i, per tant, les localitats més afectades són les de la falda de la muntanya. El darrer quinquenni mostra una població estabilitzada.

La raó de la pèrdua generalitzada de la població en els pobles de l'interior no és cap altra que la crisi de l'agricultura de secà, que és general a tot el país des dels primers anys seixanta i molt forta per als productes predominats a la zona (oli, garrofes, vi) que, finalment, obliga la gent d'aquests pobles a emigrar, mentre que la relativament pròspera economia agrícola dels pobles de la ribera explica els lleugers increments demogràfics d'aquests municipis.

Montsià:

A partir dels anys quaranta esdevé el retorn al camp que es produeix després de la guerra, i a partir del 1960 sembla haver-se iniciat una etapa de creixement econòmic. Durant els darrers vint anys la comarca ha presentat un creixement global positiu però la tendència és la disminució d'aquest creixement.

A partir de 1960 es produeix una expansió dels pobles del litoral com la Sénia y un retrocés en els pobles de l'interior com Freginal, Galera, Godall, on l'explicació del fenomen és clàssica: els pobles que tradicionalment han basat la seva economia en l'agricultura de secà, amb la pèrdua de la seva importància econòmica, ja no poden oferir unes possibilitats de treball acords, les quals, lentament, tendeixen a cercar feina fora de la comarca o bé s'estableixen al cap de comarca o en altres poblacions demogràficament progressives, on es concentren les activitats industrials i de serveis. En canvi, els pobles més grans i amb una mica d'indústria (Ulldecona, Santa Bàrbara) van ser els que millor van aguantar aquesta davallada, malgrat perdre població. ?

A partir de 1960 la Sénia trenca la tendència decreixent que caracteritza aquest grup de poblacions. La Sénia s'ha desenvolupat industrialment - el sector del moble en especial - i això li ha permès d'atreure una nombrosa població immigrant, que constitueix la part més important de l'increment demogràfic que ha experimentat durant els últims vint anys, tendència progressiva malgrat la forta crisi econòmica experimentada per aquest sector bàsic de la seva economia.

El Montsià i el Baix Ebre tenen dues zones clarament contraposades, el secà i el regadiu, que han tingut un comportament diferent al llarg de la seva història. El secà, terra d'oliveres, de cereals i de vinya, ha predominat fins ben entrat el present segle. El regadiu, que fonamentalment se circumscriu al Delta, ha estat sinònim d'arròs, que ha fet de motor del seu creixement demogràfic i de la seva expansió.

La guerra i la postguerra, a part de l'efecte negatiu que la primera té sobre la població, actuen com a fre de la minva de la població dels municipis de secà per raó de pujades importants dels preus dels productes agrícoles i de les possibilitats d'especulació en el mercat d'estraperlo. Al Delta, l'acabament de la guerra anirà seguit d'un augment de població en la mesura en que l'arros es converteix en un element essencial en la dieta. La seva demanda s'incrementa, així com els seus preus. La millora del nivell de vida del conjunt de la població va acompanyada d'una disminució de la demanda d'arròs, i com a conseqüència directa, disminueixen els llocs de treball proporcionats pel conreu típic del Delta.

L'origen de la població al Montsià i al Baix Ebre és bàsicament autoctona, i hi ha una moderada presència de població immigrada, com és normal en comarques poc industrialitzades com el Montsià.

Els períodes més intensos d'arribada d'inmigrants al Montsià foren entre els anys 1950-1959, en el cas d'Amposta, 1960-69 en el cas d'Ulldecona i 1970-75 en el cas d'Alcanar i Sant Carles. .

La manca de relació amb el procés immigratori general experimentat a Catalunya es manifesta també en l'origen de la població procedent d'altres regions com el País Valencià i Aragó. Això no vol dir que no hi hagués emigració, ja que és ben sabut que els anys cinquanta i seixanta hi hagué un corrent migratori significatiu cap a Barcelona -emigració permanent- i a l'estranger -emigració de temporada-. A partir dels anys cinquanta, en què la importància econòmica de l'agricultura comença a deteriorar-se, fins i tot al Delta, amb la mecanització de l'arròs i dels nous cultius, sobren braços, que busquen col·locar-se en altres activitats, tot i que sigui fora de la comarca. Entre 1958-1959 sortiren 1200 emigrants cap a França, els quals eren -per ordre de quantitat- dels pobles del secà, del Delta i de Sevilla i València, és a dir, immigrants valencians i andalusos que ja residien aquí.

Darrerament, el gran desenvolupament industrial de la comarca del Tarragonès durant els últims temps ha atret una part molt important de la immigració provincial. Si més no, l'evolució de la densitat de població al llarg dels darrers quinze anys indica un poblament força equilibrat sense oscil·lacions marcades. S'observa un lleuger augment de la població a la comarca del Montsià. Els municipis més poblats es localitzen a la zona del litoral. El 1991 Montsià està més densament poblada.

	Densitat-1991-	Població de dret
Montsià	76,6 hab/Km ²	54.307
Baix Ebre	65,4 hab./Km ²	64.645

Les comarques del Baix i Ebre i del Montsià es caracteritzen per tenir la meitat dels municipis en més d'un nucli de població. Aquest fet ve donat per l'activitat agrícola que s'hi dona. L'agricultura de regadiu ha portat a aprofitar al màxim la superfície conreable i, indirectament, ha acostat la població al seu "lloc de treball". Fenomen que es confirma en observar l'alt percentatge de la població que viu disseminat lligat a la major proporció de terres de regadiu conreable i que, amb el temps, ha contribuït a la formació de nuclis de població, especialment a la zona de Tortosa-Amposta i a la zona deltaica. Trobem municipis amb un terme extens que engloben nuclis de població amb una identitat històrica força definida.

En les tres darreres dècades hi ha hagut una variació del territori que ha consistit en un augment del nombre de municipis i de l'àmbit territorial de les comarques. Poblacions com Deltebre (1977), Sant Jaume d'enveja(1978), Camarles(1979), l'Aldea(1983) i l'Ampolla(1990) es creen a partir de la segregació de Tortosa. En Canvi, Sant Jaume d'Enveja s'agrega a la comarca del Montsià al 1990. El descens de la població en el municipi de Tortosa es deu a la segregació dels municipis deltaics, però el creixement del nucli urbà tortosí en els darrers decennis ha estat molt lent. Tot i això, Tortosa representa entre el 50% i el 70% de la població total del Baix Ebre després de les segregacions.

Per municipis els que han presentat un fort creixement són: l'Atmella, Amposta, Sant Carles i la Sénia, essent o continuant essent pols d'atracció local i contribuint a diversificar el paper que juga Tortosa.

Es produeix una variació en el nombre d'habitants en els municipis que presenta un gradient positiu en apropar-se a les zones del litoral i a la zona de Tortosa-Amposta. D'altra banda l'activitat centrada en l'agricultura de regadiu que ha apropiat la població al seu lloc de treball.

L'augment produït en la zona del litoral es podria explicar, per un banda, per l'augment de l'oferta turística de la zona del litoral amb la formació d'urbanitzacions amb vivendes de primera i segona residència. És, també, destacable la presència en les poblacions de les costes de les nostres comarques dels col·lectius denominats "jubilats" que són, sobretot, immigrants d'origen europeu que han deixat l'edat activa i emigren cap al Mediterrani per la combinació de preus més baixos i millor clima.

un bon poble podria facilitar molt més tota aquesta informació - (al també un nope)

La distribució de la població per sexe i per edat és de tendència a l'envelliment de la població -els majors de 65 anys són més que els menors de quinze anys-. D'aquest fet es pot deduir que es donaran dificultats de substitució de població i que hi haurà davallada demogràfica. El potencial de població activa indica el volum de població apta per a l'activitat econòmica que, en el Baix Ebre i el Montsià, representa una inversió en el sentit creixent dels seus potencials de població activa. Procés d'envelliment de la població, que afecta més els pobles de l'interior que els del litoral que són més joves, amb piràmides d'edat de base ampla.

La població activa agrària de la comarca és d'una alta productivitat. Aquest fenomen es pot explicar per la participació d'una població activa encoberta; això vol dir que en el camp treballa una població que no apareix reflectida en les estadístiques oficials, com són les mestresses de casa.

Al Baix Ebre, el sector serveis -amb 46,1%- és el sector que ocupa més població. Igualment passa al Montsià -amb un 37%-. El sector de la construcció, en canvi està lleugerament per damunt de la mitjana catalana.

El 45,9% de la població ocupada a la indústria es localitza a Amposta, Santa Bàrbara i Tortosa. Ulldecona destaca per ocupació de la població en el sector secundari. La construcció proporciona una alta ocupació a Deltebre, Tortosa Amposta i la Senia. El sector que ocupa més percentatge és el de serveis, però es inferior a la mitjana catalana, destaca Amposta, la Sénia, Deltebre i Tortosa. Els percentatges de població ocupada en el sector secundari han augmentat menys al Montsià, que presenta el menor creixement.

Amb tot, l'especialització agrària a les terres de l'Ebre manté una important concentració de població agrària amb una presència ben desigual. A Catalunya, el sector agrari tot just representa un 3,7%, al Baix Ebre, el 18% i al Montsià, el 25,8%.

En el cas d'aquestes dues comarques, els pobles grans tenen encara una població agrària important però comencen a haver-hi grans diferències d'especialització agrària entre municipis. Tortosa capital i el seus barris perden molt ràpidament la seva tradició agrària i actualment mantenen un baix nivell de població activa en el sector agrari. En similar situació es pot citar la Sénia i Ulldecona. A l'extrem oposat deuríem situar Alcanar i, a més distància, Amposta i Deltebre. La resta de municipis més petits mantenen un nivell alt d'ocupació agrària.

El sector primari perd força, si més no els seus efectius. Des d'un punt de vista general el pagès abandona el camp en benefici dels altres sectors de l'economia. El degoteig en el nombre de pagesos ha estat la constant dels darrers 30 anys. D'entrada, i per les mateixes lleis biològiques, la població agrària haurà de continuar disminuint en els propers anys. La piràmide d'edats de la població activa agrària es troba molt envellida. Les noves generacions no poden assegurar el reemplaçament de les velles. Els fills del pagesos d'avui continuen orientant el seu futur cap a altres activitats. Com a molt, un cop el pare es jubili, continuarà portant l'explotació a temps parcial, quan es pugui i com es pugui. La comarca del Montsià és la que manté un nivell de continuïtat més elevat.

*La paràlisi amb
la del conjunt
de Catalunya*

L'ocupació agrària i la mà d'obra majoritària és la de tipus familiar. Aquest fet respon a la tipologia d'explotacions que hi ha on el règim de tinença és de propietat directa, la majoria de les quals tenen una rendabilitat que no permet les despeses que suposa l'ús de mà d'obra aliena a la familiar.

La situació professional dels ocupats en l'agricultura és que són assalariats, fixes i eventuais van plegats i van d'acord amb el tipus d'estructura productiva. El baix percentatge de propietaris professionals que trobem en aquestes comarques i els conreus de l'olivera al secà i del cítric al regadiu permeten un tipus de dedicació però exigeixen, per a determinades feines com la poda i principalment la recol·lecció, aquest elevat nombre d'assalariats principalment eventuais.

Si es tenen en compte les orientacions productives dels actuals conreus en el Baix Ebre i el Montsià ja es pot preveure que en el futur aquesta distribució particularment elevada del pes de l'assalariat tingui una continuïtat. El que hi pot haver és una incertesa a l'hora de veure quin grup social de treballadors farà les feines eventuais. Qualsevol millora en les ocupacions industrials, de serveis o en construcció comportarà en el camp una substitució dels treballadors eventuais autòctons per treballadors estrangers o d'altres àrees de l'Estat espanyol. El treball assalariat agrícola és, dins de l'escala de preferències de treball, un dels que està en els darrers esgraus.

L'envelliment és la paraula clau que defineix l'edat de la població ocupada a l'agricultura. L'èxode iniciat en els anys seixanta ha erosionat el contingut dels quals aleshores s'havien d'incorporar a l'activitat. La piràmide d'edat apareix invertida. Cal pensar que un cop arribin a la jubilació els que tenen més de 55 anys, l'estructura serà molt més jove sempre que hagi una incorporació de noves generacions i a costa de continuar perdent efectius agraris. Actualment quasi un 50% estan entre l'edat de 50 a 65 anys. Pel fet de ser pagès no calien estudis i basaven l'aprenentatge de la professió en la tradició, que passa de pares

a fills. La població de les nostres comarques actualment ocupada en l'agricultura, hereva d'aquesta tradició, ha iniciat un lleuger canvi.

Cal continuar identificant l'activitat agrícola com una feina masculina. Una part substancial de les dones de pagès continua declarant-se com a mestresses de casa, tot i que col.laboren en les feines de l'explotació agrària, sobretot en la part de la recol.lecció.

SECTOR PRIMARI

Com a resultat de la progressiva diversificació de l'activitat econòmica que s'ha vingut produint -d'una manera especial en els darrers anys- el sector primari ha patit una davallada de la seva població activa.

El descens s'ha compensat amb un augment del sector terciari o de serveis. Aquesta disminució de la població agrària activa és deguda a molts factors: un elevat nombre de jornalers agrícoles i de petites explotacions, l'envelliment de la població activa, la manca de transformacions i d'intensificació de l'agricultura, la manca de capitalització. Un altres element és el predomini de la dedicació fora de l'explotació però dintre del mateix sector agrari, com a assalariats d'altres explotacions més grans, encara que caldria no oblidar la diversificació ramadera, així com l'ús de mètodes de conreu que requereixen poca mà d'obra, bé per raons tècniques -arròs-, bé per la impossibilitat de remunerar-la adequadament -oliverars-, fet que estimula a l'agricultor a cercar unes rendes més elevades fora de l'agricultura.

La distribució dels grans grups de conreu possa de manifest les particularitats que hi ha a nivell comarcal pel que fa a tipus de conreu predominant, fet molt lligat a la major o menor disponibilitat d'aigua. En els darrers anys disminueix la superfície d'olivars, de vinya i de garrofers, amb una tendència a llarg termini a augmentar i a transformar el secà en regadiu.

Importància i localització dels principals conreus:

Les comarques del Baix Ebre i del Montsià es caracteritzen pel conreu de l'arros -cultiven tot l'arros que es fa a nivell provincial i un 99% del de Catalunya-, l'horta -un 66% del total provincial i un 26% català-, i els cítrics -un 94% del total provincial i un 93% del de Catalunya-.

- Arròs; es concentra a la zona deltaica i representa l'activitat agrícola principal dels municipis de Deltebre, Sant Jaume i Amposta.

- Horta: Aldea, Camarles, Deltrebre, Roquetes, Sant Jaume, Tortosa, Amposta, Uldecona.

- Olivera: localitzada en zones de secà Destaca el Montsià amb el 47% de la SAU, i Baix Ebre, amb el 39% .

- Fruïters: ocupat per la majoria de cítrics i fruïters de clima temperat.

- Percentatge de superfície de cítrics: Tortosa (1614ha.), Alcanar (684 ha), Roquetes, Santa Bàrbara, Amposta, Deltebre.

- Vinya: de manera anecdòtica al Baix Ebre i al Montsià.

El tamany de l'explotació al Baix Ebre i al Montsià sol ser de menys d'una hectàrea i representen més de la quarta part del total d'explotacions existents. On hi ha conreu de secà s'observa que, d'una forma majoritària, hi predominen les explotacions de major tamany, fet lògic si es té en compte la menor rendabilitat per unitat de superfície que presenten aquest tipus d'explotacions.

En la mecanització, el caràcter dels conreus i el predomini de les petites explotacions dóna un gran nombre de tractors i multicultors. Hi ha una tendència general a una major mecanització en les produccions de regadiu. En general, l'anàlisi de la mecanització demostra el baix grau de capitalització agrícola.

En la recol·lecció de l'arros s'empra poca mà d'obra, ja que hi ha una gran forta mecanització. Els cítrics utilitzen més mà d'obra i es contracta en volum. Potencialment, l'olivera necessita molta mà d'obra però s'acostuma a contractar-ne, gestió privada els caps de setmana.

mapa

En el sector del cítric (taronja i mandarina-clementina-) es donen dos tipus de feina: la poda, amb mà d'obra qüalificada, i la recol.lecció, on es necessita molta mà d'obra des de finals d'octubre fins a febrer o març, tot i que novembre i desembre son els mesos més forts. En la localitat d'Alcanar hi ha una forta presència de cooperatives particulars, tant a nivell de pagesos com industrial, on el sistema cooperatiu és més rígid. Hi ha mà d'obra fixa temporal (tres mesos) en tasques de magatzem i comercialització.

En el sector hortícola destaca el cultiu de tomàquet d'estiu, que dóna poc volum però que empra molta mà d'obra immigrada, destaquen Alcanar i Amposta.

La potencialitat agrícola es reflecteix en la presència d'un bon nombre d'industries relacionades amb aquest sector. Malgrat això i la importància d'aquest sector industrial relacionat directament amb el sector primari, no és tan gran com caldria esperar. El consum d'arròs i d'oli s'ha estabilitzat, mentre que les hortalisses, els cítrics i altres fruiters han experimentat un augment del consum per càpita.

Dins de la comercialització del sector agrícola predominen dues vies per fer arribar aquests productes a la societat: la venda de la producció a l'industrial o bé la cooperativa.

-la cooperativa obliga l'associat a lliurar el producte obtingut de les terres inscrites a l'entitat, i es veu obligada a acceptar el gènere. D'altra banda l'agricultor obté altres avantatges d'aquesta concentració d'oferta: adobs, serveis financers, etc...les cooperatives juguen un paper important dins l'estructura agrària, perquè tenen una gran capacitat d'emmagatzematge. En el procés de comercialització les cooperatives han adquirit importància, sobretot pel que fa als productes tradicionals, mentre que resta molt per fer en el camp hortofrutícola. Les cooperatives absorbeixen la major part de la producció.

-el productor pot vendre la seva producció als industrials que són, a la vegada, comerciants mitjançant un corredor o bé directament.

La producció de l'olivera es centralitza a través de les cooperatives, les quals es diferencien entre elles tant pel volum de la producció com pel nombre d'associats. La venda de la producció, a part de la que va a parar a la Unió Cooperativa, té dues sortides: d'una banda, la venda al detall; han de servir l'oli envasat i, per no crear un nombre excessiu de marques, es limita l'activitat comercial i no s'ajuda a obrir nous mercats. Això fa que la manera més estesa de vendre l'oli sigui fent-ho als majoristes i refinadors, els quals destinen aquesta producció segons la seva qualitat per al consum. D'altra banda tenim la venda a empreses del sector, ja sigui minorista o, prèviament majorista.

La producció de l'arròs, en canvi, segueix el camí més complex de cooperativa-majorista-minorista-consumidor.

En el sector hortofrutícola, la cadena s'allarga amb la presència del comissionista o intermediari entre els comerciants a l'engròs i al detall. Aquest sector constitueix el grup de productes que presenta més dificultat a l'hora de vendre, en funció de la temporalitat i voluminositat de la collita, les dificultats del sector en una reduïda dimensió de les explotacions, el caràcter intensiu del conreu, que crea atomització del mercat interior. La caducitat d'aquests productes i les alternances del volum de la producció, així com les fluctuacions de preus i mercats són inconvenients importants.

El vi, amb una producció escassa, es distribueix directament de la cooperativa al consumidor.

La destinació dels principals mercats als quals arriben els principals productes primaris és la següent: el vi es consumeix a la comarca; l'oli és absorbit pel mercat local o provincial -després aquestes indústries seran les que el comercialitzaran a nivell regional i nacional- l'arròs va dirigit al mercat nacional; encara és més important en les verdures i la fruita, de les quals es destina la meitat a l'exportació, sobretot la carxofa i els productes primerencs. Els principals països compradors són França, Alemanya, Anglaterra i Suïssa.

L'activitat ramadera, activitat complementària a les tasques agrícoles, és de caràcter minifundista i familiar. Es caracteritza per l'envelliment dels empresaris i la manca de capitalització per poder transformar i millorar les instal·lacions. Les granges de pollastres, gallines i porcs solen treballar amb empreses que els proporcionen els pollets, el pinso i el servei tècnic. Amb aquest sistema, els ramaders han aconseguit mantenir uns beneficis regulars i estables, tot i les crisis provocades per les freqüents baixades dels preus de mercat.

SECTOR SECUNDARI

MONTSIÀ

Localització

La Sénia és el primer poble en ocupació industrial gairebé tots treballen en el subsector de la fusta i dels mobles, que compta amb nombroses empreses. En destaquen els tallers tèxtils, la fàbrica de pinzells i les empreses de transformats metàl·lics.

Amposta és el segon poble en ocupació industrial, però més diversificat que l'anterior. Hi trobem la Cambra Arrossera, i la D.A.P.S.A a l'Aldea, però que té repercussió econòmica sobre Amposta, dedicada a la fabricació de paper ondulat; també hi ha empreses tèxtils i diverses empreses d'envasament de productes agrícoles i algunes de transformats metàl·lics.

A Ulldecona predomina el subsector de la fusta i del moble, la fàbrica d'extracció de pedra per a la construcció, les fàbriques de mosaic, els tallers tèxtils, la transformació de metalls y la producció i embotellament de vi.

Els sectors amb més treballadors són la fusta i el moble, auxiliar de la construcció, el paper i indústries diverses. La seva localització es produeix en tres nuclis: la Sénia-Ulldecona, amb fusta i mobles; Amposta-Masdenverge-Santa Bàrbara, amb més diversificació, i Sant Carles-Alcanar, amb química i ciment. De les empreses industrials destaca la indústria del moble del sector de la fusta on hi hagut la innovació més important respecte l'estructura industrial. La indústria manufacturera, des del punt de vista de l'ocupació, és la principal.

Es dona un procés de diversificació i desenvolupament industrial basat en una relació capital-treball baixa, però amb una alta proporció d'inversions en sectors en creixement i, per tant, amb una bona dinàmica. El factor productiu ha donat i dona un impuls moderat a la industrialització comarcal. No ha significat cap fre, però tampoc no ha estat suficient per donar suport a una industrialització molt més forta. La disponibilitat de mà d'obra és una de les condicions per fer viable un procés de creixement industrial. Aquesta mà d'obra pot procedir del moviment natural de la població; és a dir, del pas de la població activa agrícola a la indústria.

Segons un estudi de Betta, S.L. La industria del mueble en el Montsià⁴ hi ha un gran nombre de fabricants petits, la qual cosa els impedeix entrar en contacte directament amb el consumidor final fent publicitat i promovent la marca.

⁴ Betta, S.L. La industria del mueble en el Montsià. ed. Mimeo. Tarragona, 1981.

Aquestes empreses generalment es recolzen en una organització comercial externa. Han de recórrer, en conseqüència, a agents que treballen per a diverses empreses. Així, trobem un tipus de distribuïdor extensiu.

La manca d'una gran dimensió també els impedeix organitzar una xarxa comercial a l'estranger i per diversificar els mercats mitjançant les exportacions han de recórrer als importadors del país de destinació, que són els que, en realitat, controlen l'operació i impedeixen a aquestes empreses assentar-se als mercats exteriors.

BAIX EBRE

Es diferencia en l'activitat industrial i la construcció. Ambdós subsectors van augmentar en termes absoluts entre el període 1970-75 en termes relatius és més importat a la construcció. Aquesta evolució diferent es deu al fet que el sector de la construcció, donat que ocupa població poc especialitzada, acostuma a ser el sector aglutinador de tota una mà d'obra excedentària, parcialment o totalment, de l'agricultura de la resta d'activitats. El subsector de la construcció té com a característica la d'englobar una població ocupada de manera irregular segons èpoques i terminis i presenta unes taxes més altes d'ocupació en els mesos en què no cal tanta mà d'obra en l'agricultura, fora de la collita de l'oli i de les feines arrosseres, per l'abundància de peons no especialitzats.

En el camp de la indústria en el sentit estricte, les activitats es desenvolupen majoritàriament en petites empreses. Per branques d'activitat més importants i pel nombre d'establiments les més importants són la del metall, l'alimentació, la fusta i el paper. L'origen d'aquestes empreses ha estat, en la majoria de casos de caràcter local, encara que en els darrers anys s'hi han instal·lat empreses d'àmbit nacional i de capital forani.

En la distribució de la població activa ocupada en els diferents subsectors industrials predomina la branca de l'alimentació. En un segon nivell, el sector de la fusta i del moble.

Les branques que presenten un cert grau d'especialització i de comercialització a la comarca són sobretot, les relacionades directament amb el sector primari, el qual no tan sols és predominant dins de l'estructura productiva sinó que determina l'estructura de l'activitat industrial. Si més no, un dels màxims inconvenients és que les petites dimensions de les empreses impedeixen una major aproximació als mercats catalans i estatals, puix que aquesta atomització dificulta i minva la capacitat competitiva amb les grans empreses del mateix sector, que compten amb departaments comercials ben desenvolupats.

Tortosa disposa del cinquanta per cent dels establiments industrials. Tortosa-Roquetes és la zona més industrialitzada i té la tendència a créixer en llocs de treball a la indústria. Cal destacar l'Aldea, sector de paper i arts gràfiques, però l'Aldea influeix més a la comarca del Montsià que no pas sobre la comarca del Baix Ebre, pel fet que està situada molt a prop del casc urbà d'Amposta.

L'evolució de la inversió industrial a les comarques de l'Ebre durant els anys vuitanta experimenta unes oscil·lacions diferents a les que es van donar a nivell provincial. A partir de 1983 el volum d'inversions presenta oscil·lacions tot i que el sentit predominant és el creixement que va arribar al màxim d'inversió anual realitzat el 1989.

Les inversions realitzades per subsectors són: indústria extractiva, durant la darrera meitat dels anys vuitanta; indústria alimentària amb petita inversió però major participació a partir de 1987 a les comarques del Montsià, en relació a l'important volum d'inversió realitzat principalment al Baix Ebre fins l'esmentat any; la indústria de la fusta, amb tendència al creixement pel volum invertit durant el darrer terç. La comarca del Montsià presenta una major localització d'aquestes inversions.

L'estructura empresarial es caracteritza per l'atomització. L'evolució del nombre de mitja de treballadors per empresa experimenta uns canvis diferents als que s'han donat a la resta de Catalunya, on s'observa una disminució de la inversió d'empreses durant el període 1978-87. El Montsià, el 1984, aconsegueix la màxima grandària, per patir la lleugera disminució en el nombre de treballadors el 1987.

El sector de la construcció, que es concentra a Deltebre, Tortosa Amposta i la Sénia, ocupen el 45% de la població ocupada. L'activitat es manifesta en aquells pobles on s'ha experimentat major creixement.

SECTOR TERCIARI

A partir de 1975 i fins al 1991, l'evolució de la població ocupada al sector terciari experimenta un creixement en comerç, hosteleria, transports i altres serveis. El sector terciari es centra en la satisfacció de les necessitats de consum de la població -sigui resident o bé turística-.

L'especialització en els subsector del comerç a l'engròs, de transports, d'administració pública i de serveis personals es concentra quasi bé a Tortosa i Amposta.

La situació geogràfica d'aquestes dues comarques rep la influència comercial dels grans centres comercials de Barcelona, de València i en menor mesura, de Saragossa. Més en concret, es constata que Tortosa, Amposta i Sant Carles, Vinaròs i Benicarló formen un petit agrupament de centres comercials que són centres d'atracció comercial per als pobles propers.

En l'apartat de turisme, la importància de l'activitat turística com a factor rellevant en el desenvolupament econòmic de les comarques rau en el potencial que representa l'entrada d'ingressos foranis de cara a augmentar les rendes i millorar l'efecte inversor, facilitant així el funcionament de l'aparell productiu i afavorint-ne el creixement.

3. PERFIL DE LA IMMIGRACIÓ

Les fonts més importants de què disposem per estudiar la immigració provenen de les dades que ofereixen la concessió de permisos de treball i de residència, els censos i les regularitzacions. Els permisos de residència i els de treball estan recollits respectivament, a les memòries anuals de la Direcció General de Policia del Ministeri de l'Interior y de la Direcció General de Migracions i Seguretat Social. La incertesa estadística provocada pel subenregistrament es veu agreujada per la utilització de fonts de registre difícilment comparables.

Respecte als censos i padrons es disposa, des del 1975, de dos padrons (1975 i 1986) i de dos censos (1981 i 1991). L'any passat es va realitzar el cens de 1996. Si més no, properament es disposarà de dades més actualitzades, encara que en algunes poblacions ha estat possible obtenir aquesta informació. Pel que fa a les fonts del INE que indiquen les altes i baixes dels padrons, el seu valor és molt relatiu atès el poc costum que tenen els immigrants d'empadronar-se. A això cal afegir el rebuig per part de determinades municipalitats, d'empadronar aquelles persones que no disposaven del permís de residència corresponent. A més a més, fins i tot quan es produeix l'alta, és poc probable que coincideixi amb la data d'arribada de l'immigrant.

Els tres processos de regularització que portem al nostre país (1986, 1991 i aquest any 1996), han comportat, almenys, un repaltejament a l'hora d'abordar la immigració. El nombre de ciutadans estrangers que regularitzaran la seva situació en el procés d'aquest any distarà molt del que va poder-ho fer en l'anterior campanya de 1991. Llavors un total de 108.321 immigrants van aconseguir legalitzar la seva situació mitjançant l'obtenció del permís de treball i de residència. El principal bloc de regularitzats procedeix d'Àfrica- amb un total de 55.995 permisos concedits- seguit d'Amèrica- amb 30.065-.

Abans ja hi havia hagut un altre procés de regularització el 1986, amb motiu de l'entrada en vigor de la Llei d'estrangeria. El segon procés es va anomenar de 1991 i es va renovar el 1992. Posteriorment es van donar tres contingents d'autorització de feina per treballadors no comunitaris, el 1993, 1994 i 1995. Aquests contingents, autoritzats per una comissió interministerial, garantitzen les cobertures d'oferta de feina no ateses pel mercat nacional de treballadors.

font?
catalunya?

El 27 d'abril del 1996 va entrar en vigor el nou reglament de la Llei d'estrangeria, que va obrir un nou procés de regularització que es va allargar fins el passat 23 d'agost de 1996. El nou reglament d'estrangeria facilita l'obtenció de la documentació del permís de treball i de residència si s'acompleixen els requisits següents:

1. Trobar-se a Espanya des d'abans de l' 1 de gener del 1996
2. Haver posseït algun permís de treball o de residència
3. No estar afectat per causa d'expulsió derivada de la condició d'un delictu

Podran ser documentats amb un permís de treball i residència els estrangers que es trobin en situació irregular i que acompleixi els requisits abans esmentats. Els familiars d'aquests estrangers podran ser documentats amb un permís de residència o de treball si reuneixen els requisits establerts en l'apartat 1) i 3) sobre parentiu familiar (còjuge, fills menors d'edat o ascendents majors de 65 anys que depnguin del titular). La nova llei ha introduït canvis relatius als visats i entrades, a la reagrupació familiar i als menors, als permisos de residència i a d'altres temes com el tracte als estudiants, les previsions respecte a les expulsions, etc.

La previsió, donades les dades que es tenen en els diferents mitjans tant periodístics com oficials, és que tan sols el 20% dels estrangers en situació il.legal es podran acollir a la regularització. La resta, en molts casos, no reuneix les condicions indicades. Alguns han vingut després de l'1 de gener però, en canvi, d'altres fa molts anys que vivuen aquí i per diversos motius encara no han aconseguit legalitzar la seva situació.

El passat febrer, el propi Ministeri de Justícia va xifrar entre 150.000 i 200.000 els estrangers clandestins. Realment, un total de 24.389 immigrants s'han acollit al darrer procés de regularització. Si més no, no s'arribaran a les previsions de 60.000-70.000 persones que barallava el Ministeri de Treball quan es va posar en marxa el procés, ara fa quatre mesos. Què passa amb el vuitanta per cent restant? Aquesta diferència en les previsions per part dels estaments oficials apunten a que no es van realitzar correctament els càlculs, o bé que les normes de regularització donen poc marge i que molt pocs poden complir-les.

En un primer moment, i tal com s'havia anunciat pels mitjans de comunicació, semblava que la nova llei facilitaria la integració dels immigrants i afavoriria el reagrupament familiar.

Les primeres intencions eren poder esbrinar quina quantitat de població immigrada feia diversos anys que vivia aquí, amb un concepte d'arrelament, tot i que no tinguesin una economia estable, igual que d'altres treballadors d'arreu de l'Estat, que disposen de ingressos mínims per subsistir. De totes maneres esperem a obtenir dades oficials i definitives sobre aquesta nova regularització.

En primer lloc, analitzarem els permisos de residència dels ciutadans procedents del Magrib que ha estat facilitats pel Govern Civil amb data del 15 de maig del 1996. (Vegeu l'annex "POBLES").

	MARROC	TUNÍSSIA	ALGÈRIA	TOTALS
BAIX EBRE	94		8	102
MONTSIÀ	163	2	18	183
TOTALS	257	2	26	285

Com podem observar, els magribins resideixen majoritàriament al Montsià i representen quasibé el doble de la població immigrada del Baix Ebre. Pel que fa la nacionalitat de procedència dels ciutadans magribins, el gruix el constitueixen els marroquins, seguit dels argelins i, de forma excepcional, dos tunicians al Montsià.

En quant a les poblacions on es concentren, i tenint en compte el nombre de residents, podem observar que en el cas de la comarca del Baix Ebre destaquen les poblacions de Tortosa, Roquetes i l'Atmella de Mar, la resta de poblacions no supera la vintena de residents. En el cas de la comarca del Montsià, les poblacions que destaquen són Uldecona, Alcanar, Santa Bàrbara i la resta de poblacions superaria la cinquantena d'habitants.

Edat Sexe	0 - 18		18 - 40		40 - 86	
	H	D	H	D	H	D
BAIX EBRE	4	3	69	8	18	
MONTSIÀ	20	8	110	28	19	3

En referència a la composició per sexe i edat, observem que els homes constitueixen el major nombre dels residents i que l'edat majoritària és de 18 a 40 anys. Cal destacar la població menor de 18 anys al Montsià, que és superior a la població més gran de 40 anys.

També disposem dels permisos de residència concedits fins al 18 d'octubre del 1994, facilitats pel Govern Civil.

	MARROC		TUNÍSSIA		ARGÈLIA		TOTAL
	H	D	H	D	H	D	
BAIX EBRE	78	7			17	3	105
MONTSIA	129	27	2		20	3	181
TOTAL	207	34	2		37	6	286

S'han sol·licitat els permisos de treball d'aquest any però, malauradament, no han estat concedits. De moment disposem de les dades referents al 1993. Aquestes dades van ser facilitades per la Delegació del Ministeri de Treball a Tarragona, on es van revisar un total de 88 expedients corresponents a ciutadans magribins. Cal dir que van ser tramitades un total de 243 sol·licituts tot i que tant sols s'en van concedir 88.

PERMISOS DE TREBALL CONCEDITS SEGONS NACIONALITAT I SEXE

	MARROC		ARGÈLIA		ALTRES		TOTAL
	H	D	H	D	H	D	
ALCANAR	22	2	33				57
ULLDECONA	22		2				24
RESTA COMARCA	4		1		2		7
TOTAL	48	2	36		2		88

PERMISOS DE TREBALL CONCEDITS SEGONS L'EDAT

Data de Naixement:	
<1950	2
1951-53.	3
1954-56.	6
1957-59.	6
1960-62.	10
1963-65.	23
1966-68.	26
1969-71.	12
1972 i >.	6

La distribució per estat civil y PER municipi de residència segons els permisos de treball concedits és la següent:

	SOLTER	CASAT	ALTRES
ALCANAR	52	5	
ULLDECONA	15	9	
RESTA COMARCA	2	3	2
TOTAL	69	17	2

PERMISOS DE TREBALL CONCEDITS SEGONS L'ACTIVITAT LABORAL

	ALCANAR	ULLDECONA	RESTA COMARCA	TOTAL
AGRICULTURA	36	8	3	47
INDÚSTRIA	9	14	1	24
SERVEIS	3	2	1	6
ALTRES	9			9
TOTAL	57	24	5	86

ANY DE SOL.LICITUD DE LA REGULARITZACIÓ SEGONS MUNICIPI DE RESIDÈNCIA

	1988	1989	1990	1991	1992	ALTRES	TOTAL
ALCANAR	1	2	15	13	1	25	57
ULLDECONA		1	18	4		1	24
RESTA COMARCA		1	2	1		2	6
TOTAL	1	4	35	18	1	28	87

En segon lloc, analitzarem els empadronaments de les poblacions on hi ha una major presència d'habitants magribins a les dues comarques.

La població total a Ulldecona, després d'haver realitzar el cens del 1996, és de 5.080 habitants, el que suposaria un 1,4% del total del col.lectiu magribí a la població.

Edat	MARROC		ARGÈLIA		Total
	Homes	Dones	Homes	Dones	
0 -10	4	3			7
11-20	7	6			13
21-30	19	3	3	1	26
31-40	8	1	10	1	20
41-50	4	1			5
51-60	1				1
TOTAL	43	14	13	2	72

A Alcanar la població total després del cens del 1996 és de 7.981 persones, de les quals 74 són magribines.

Edat	MARROC		ARGÈLIA		TOTAL
	Homes	Dones	Homes	Dones	
0-10	2	3			5
11-20	4	2			6
21-30	7	6	8		21
31-40	13	10	11		34
41-50		2	1		3
51-60	1				1
61-70	1		1	1	3
71-80	1				1
TOTAL	29	23	21	1	74

Segons les anàlisis de les dades qualitatives que s'extreuen de l'observació directa, la informació del agents socials i la informació dels propis magrebins entrevistats, respecte la localització, ubicació i distribució real dels magribins a la zona cal dir que no sempre coincideix amb les dades oficials. En general, i aproximativament, la població magribina es doblaria si es comptessin el gran nombre d'il.legals que resideixen en aquesta comarca.

Així doncs, s'han triat aquestes dues poblacions, Alcanar i Uldecona com a representatives alhora de fer les diverses anàlisis tant per la incidència com per l'evolució de la població magrebina. Tot i que s'ha detectat la seva presència en

tota la zona i que, d'una forma generalitzada, tots treballen en l'agricultura, la concentració en aquestes localitats feia sospitar que algun tret, tant econòmic com social, feia que es localitzessin majoritàriament en aquestes poblacions.

A finals dels anys vuitanta hi havia una reduïda presència de magribins. A partir de 1989 i de 1990 es produeix una arribada massiva d'individus joves, solters i casats, però sense la família. Des de fa dos o tres anys s'ha observat un estancament de la població però en canvi es va consolidant el reagrupament familiar. Pel que fa al motiu d'escollir aquestes poblacions la motivació principal i generalitzada és el treball .

Per altra banda exposaré les dades personals que he extret de les trenta entrevistes realitzades als magribins residents a diferents poblacions (Tortosa, Xerta, Deltebre, Aldea, Alcanar, Ulldecona, Amposta i Sant Carles de la Ràpita).

Dels trenta entrevistats hi ha 26 homes, 17 d'ells solters i 9 casats i 4 dones, 3 casades i 1 soltera. 20 d'ells tenen entre 25 i 35 anys, 5 d'ells tenen entre 20 i 25 anys, 2 dos entre 35 i 40, y 3 entre 40 i 45.

De les dades oficials i de les entrevistes podem extreure'n un perfil sociològic, per edat, sexe i estat civil:

- la majoria són homes joves solters o casats però sense la família aquí
- en menor nombre, també hi ha homes casats amb reagrupament familiar
- hi ha un petit grup de dones casades que vénen pel reagrupament familiar
- excepcionalment hi ha dones joves solteres

Per lloc de procedència, els entrevistats són:

Del Marroc

Bini Malal - Casablanca- : Fatima

Sidi Is Limin- Kenitra- : Jasmina

Rabat: Abdelkader

Boufa -Ouxda- : Abderraman

Bini Ahmed -Chaouen-: Ibrahim, Nasir, Hassan, Abu, Ahmed, Aderrahim,
Abdallah, Salem

Nador: Moulay

Ajdír -Tajda-: Abdellatif

Fez: Moumen, Denise

Tanger: Leila

D'Argèlia

Alger: Moustafa, Mehdi, Abbas, Habib, Omar

Larbaa: Hamou, Hadif, Allal, Brahim, Ali, Abdou

Chakfa-Jejel : Mahmoud

Oran: Amin

No és representatiu y es pot prestar a confusió, però segons el que he vist dels padrons podem dir que les zones són:

-grau d'urbanització on les províncies amb majors índexs (Casablanca, Rabat, Kenitra, Fez...) i on la seva capital és un gran nucli urbà, constitueixen focus de migracions específiques.

Els argelins provenen majoritàriament de les ciutats més importants del país, amb poca vinculació amb el món rural d'origen. Entre els marroquins, la procedència està molt més repartida. Un gran nombre d'ells prové de ciutats com Argel i Oran, de barris urbans, mentre que trobem que d'altres vénen de poblacions rurals o de barris perifèrics.

A nivell d'inscripció ètnica es consideren arabs i musulmans i a nivell lingüístic son arabòfons. En alguns casos coneixen el berber, tot i que afirmen que no el parlen de manera habitual. Aquells que el coneixen l'utilitzaven en l'àmbit familiar (pare o mare d'origen berber).

Nivell d'instrucció baix, fins als setze anys, analfabets, cinc d'ells fins BAC. Els marroquins tenen el nivell d'instrucció més baix o analfabetisme respecte els argelins. La majoria dels argelins entrevistats havia estudiat fins als setze anys, quatre d'ells han fet BAC i dos d'ells tenen estudis superiors. El coneixement d'idiomes va en funció del nivell d'instrucció però el francès a Argèlia és el segon idioma y al Marroc antiga colònia espanyola i francesa, on encara queda cert grau de coneixement de l'idioma per part dels individus més vells.

Pel que fa al coneixement del castellà o del català, en cap cas reconeixen parlar-lo abans de la seva arribada. Segons ells, l'aprenen en l'àmbit social. En alguns casos assisteixen a classes com les que fan Càrites ,els Serveis Socials o les escoles d'adults com la d'Amposta.

En l'àmbit privat els magribins parlen l'arab. En l'àmbit públic, utilitzen el castellà i, en alguns casos, el català. El domini de la llengua té molt a veure amb el temps que fa que resiseixen aquí i amb una actitud oberta i d'aprenentatge, ja que molts d'ells tot i viure temps aquí des de fa temps tenen problemes per portar una conversa (en molts casos cal un traductor). Els que dominen més la llengua fa mes de cinc anys que estan aquí. Aquells que en tenen poc domini fa dos o tres anys que estan aquí.

En quant a l'activitat laboral a la que es dedicaven abans de marxar del seu país trobem un ampli ventall des de sectors relacionats amb l'agricultura y el comerç, fins a hosteleria, la construcció o subsectors derivats. Cal dir que tots ells havien treballat anteriorment menys tres que eren molt joves i a l'acabar els estudis van decidir emigrar.

La majoria d'ells havien treballat en sectors relacionats amb la construcció i derivats en activitats laborals com paletes, pintors, fusters. D'altres eren comerciants amb negoci propi, i fins i tot, dos argelins (Moustafa i Habib) asseguraven haver tingut importants negocis relacionats amb la importació i l'exportació. En menor proporció, alguns es dedicaven a l'hosteleria i l'agricultura. Aquells que ho feien en l'agricultura vivien a Beni Ahmed, poble rural on la principal activitat és l'agricultura.

Un cop plantejada la distribució de la població magribina sorgiren les primeres hipòtesis que seran resoltes en els propers apartats i que han estat obtingudes gràcies a la informació extreta en les entrevistes efectuades als immigrants i de les diferents fonts consultades:

- Per què estan aquí
- Per què es localitzen en aquestes poblacions i no en d'altres de la comarca
- Des de quan es dona aquesta situació

4.L'EMIGRACIÓ

Per realitzar l'anàlisi de la història migratòria i residencial no tant sols s'han tingut en compte qüestions geogràfiques, sinó també qüestions relacionades amb les motivacions de l'emigració a un lloc determinat i quin tipus de relacions s'estableixen.

En aprofunditzar amb els enquestats es va observar que hi havia trets diferenciadors entre el col·lectiu marroquí i l'argelí a l'hora de prendre la decisió d'emigrar. El tema de les dones l'analitzarem més endavant. El motiu pel qual decideixen emigrar és, generalment, per buscar una situació millor respecte al seu país de procedència, ja sigui a nivell laboral o social. Expressions com "buscarme la vida", "mejor vida", "por trabajo" eren les respostes més generalitzades. Molts d'ells teneien el concepte idealitzat del que els esperaria en el món occidental.

El col·lectiu marroquí manifestava que, per a ells, el fet d'emigrar era usual en l'entorn familiar i social ja que, des de fa anys, hi ha una forta tradició emigratòria al Marroc. No hauríem d'oblidar que els immigrants - aproximadament un milió de marroquins a l'exterior, la meitat d'ells a França, les remeses enviades pels immigrants marroquins han significat per l'economia nacional al llarg dels anys vuitanta un import en divises equivalent al produït pel turisme i els fosfats junts. Per a ells Espanya és un referent ja sigui per la situació geogràfica o bé pels trets històrics que lliguen aquest dos països .

"Los marroquíes de aquí venimos del norte, de Tánger, de Nador; los emigrantes venían del norte porque los que están en el sur o centro se van a otros países, porque como ellos hablan francés...desde el norte ¿por qué? Porque ya están en contacto con los españoles. Como está Ceuta y Melilla y también hay gente que está cada dos por tres entrando y saben el idioma, entonces ellos entran, para ellos ir a España es lo más cerca. Los de más al sur piensan ir a otros países como Francia y Bélgica... El idioma y la costumbre influyen también, porque nosotros, en Tetuán, por ejemplo, vivimos así, no hay ninguna diferencia. Por ejemplo, tú no te sientes como si fueras marroquí Me refiero a que los españoles no se sienten como ...juntos, ¿sabes?, salen juntos a la plaza y la idioma no tienen dificultad, entonces ellos la forma de vivir también... La cultura, si llega, se capta la emisora del primer y segundo y Canal Sur y todo eso, entonces la gente ya lo saben, me refiero a que esto de la emigración venía de antiguamente, de los árabes de hace siglos; te estoy hablando de siempre, pues la gente se desplaza, entonces ésta idea venía de generación en generación. Estamos cerca de España y la tele, la forma de vivir de los europeos es cercana para nosotros ... Cualquiera persona que le guste esto saldrá de su casa para vivir mejor; más dinero"(Ibrahim)

Molts d'ells es veuen obligats a optar pel fet migratori ja que les condicions de vida del Marroc són penoses, molts d'ells acusen la repressió i alguns dels enquestats més crítics em manifestaven l'odi contra la política que porta a terme Hassan II.

" En Marruecos hay trabajo pero poco jornal, y aquí con el trabajo hay algo de jornal" (Hassan)

" Conseguir otra vida, libertad, democracia, más dinero... España mejor que en Marruecos más libertad"(Salem)

"Por libertad. Yo allí estaba más o menos bien de dinero, trabajaba y eso...Los que vienen de aquí de Marruecos por vacaciones cuentan cuando van de vacaciones que en España se vive bien, vienen con coche y con dinero, regalos... entonces tú piensas si ellos están bien tú podrás estar así y te planteas salir del país" (Moulay)

En molts casos, els mateixos immigrants reproduïxen aquest ideal de la modernitat quan ralitzen vivistis al seu país. Molts d'ells asseguren que no poden explicar realment com estan vivint i treballant ja que seria reconèixer, en molts casos, el fracàs personal. Això no estaria ben vist en el seu entorn d'origen, ja que si es decideix emigrar, per a ells és vist, en certa manera, com un abandonament del nucli familiar. L'emigració per a ells, és aconseguir els objectius que s'han proposat y retornar al país sense cap benefici no té cabuda en els seus projectes.

Els argelins, en canvi, es pronunciaven clarament perquè la seva emigració era deguda a la situació política que estava patint el país. Argèlia viu una guerra civil no declarada. Les circumstàncies polítiques d'Argèlia no han afavorit el fre de la seva emigració, que cada cop tendeix a incrementar-se. Les primeres onades d'immigrants argelins es van anar extenent per les hortes i per les regions agrícoles limítrofes (Castelló, Múrcia, Almeria) per acabar endinsant-se a Aragó, Catalunya i Madrid.

En aquest cas no es tracta d'una emigració per motius econòmics sinó que està més en relació a motivacions sociopolítiques. Aquest fet marcarà, en molts casos, les expectatives y la manera de veure la seva emigració. Quan els demanava què és el que pensaven trobar aquí la resposta era generalitzada "nada" per a ells estar aquí depen del temps que trigui el seu país a retrobar la normalitat i en cap cas es plantejaven la seva emigració definitiva. Així com els marroquins reconeixen la necessitat econòmica de la seva sortida, els argelins basen la seva decisió d'emigrar en la recerca d'un altre tipus de vida i de majors possibilitats (estudis, millor nivell de vida, treball i oci). Tot i que es va intentar saber quines preferències polítiques tenien, en cap cas van voler-se pronunciar, encara que alguns manifestaven que era una opció personal i en molts casos "salir del país o lluitar".

Molts d'ells acusaven el fet que mai podrien tornar a Argèlia ja que, en molts casos, havien fugit per no haver de fer la mili obligatòria al seu país. Degut a la situació política que pateix la població argelina, una de les mesures que ha instaurat el govern argelí és la realització de la mili durant dos anys per lluitar contra l'integrisme. La no possessió de la carta militar restringirà al jove argelí en no poder viatjar a l'estranger, ni tampoc no podrà obtenir un lloc de treball a l'Administració.

" En 1988 ya empezaron los problemas en el país. Luchar y morir, o marchar a otro sitio hasta que el país se arregle" (Moutafa)

" Yo preveía esta situación que se nos venía encima ...Decidí marchar para no tener problemas con la nueva política" (Habib)

"Al empezar la guerra llamaron del ejército para hacer la mili obligatoria y, por no pasar la mili y hacer la guerra me fui..."(Mehdi)

" Yo había estado antes en los mundiales de España. Vine por vacaciones y, ya ves la vida, no sé cómo me he quedado aquí...Nunca pensé que tenía que dejar el país como lo dejé"(Abbas)

Per a alguns d'ells Espanya era un referent com a país d'oci i de vacances. Molts d'ells manifestaven que havien estat als mundials de futbol i que havien estat de vacances a Barcelona o a les Illes Balears. Si més no, cal recordar que des de la colonització, el 1830, milers de valencians, andalusos i menorquins emigraren a Argèlia per treballar en l'agricultura o establir petits negocis. D'altra banda, en els darrers anys, cada setmana arriba al port d'Alacant un vaixell procedent d'Oran. Durant molt de temps els argelins realitzaven trajectes per assortir-se de petits electrodomèstics o de productes que poden rendir beneficis. Aquests trets, si més no, doten d'unes condicions que fan d'atracció cap a aquestes zones.

Els argelins, a diferència, dels marroquins, manifestaven que no tenien tradició migratòria tant pròpia com familiar. Cal dir que tots provenen de la zona d'Alger i d'Oran centres industrialitzats i capitals.

També cal dir que per a tots ells el fet migratori ha marcat la seva vida, ja sigui per la seva pròpia trajectòria com per la de familiars o amics. Aquest fet almenys tindrà molt a veure amb els diferents llocs que es plantegen per emigrar, ja que comptar amb l'ajut d'una amiatat o d'un familiar per buscar feina i vivenda serà molt important per ells ja que es traspassen informació, possibles direccions d'amics, germans, seran els contactes.

Tots els entrevistats, d'una manera o altra, han tingut un referent familiar molt proper - pare, germans, cosins-, que ha emigrat a la zona que estem estudiant així com a d'altres països de la Comunitat Europea. Països com França, Holanda, Italia i Anglaterra- en el cas dels argelins- . En el cas dels marroquins, aquestes migracions son més llunyanes i tradicionals que les dels argelins, pels motius que ja hem exposat.

"Tengo dos hermanos y una hermana en Holanda desde hace veinte años... Mis sobrinos están en Italia..." (Jasmina)

"En casa hemos salido casi todos. Mi padre desde 1968 que es emigrante en Francia, tengo un hermano, los primos, dos tíos y mi suegro también en Francia... Otro está en Holanda... Yo desde los veinticinco años que soy emigrante; en el setenta y nueve ya fui para Francia..." (Abdellatif)

Per realitzar el seu projecte d'emigració necessiten tenir una remesa de diners que els permeti afrontar les despeses que comporta el desplaçament a un altre país(despeses de viatge) i una remesa de diners per poder-se establir abans no troben una font d'ingressos. En tots els casos aquesta financiació és a compte propi i en alguns casos es demanen préstecs dins de l'entorn familiar. Segons afirmen, aquests préstecs son retornats en el moment que comencen a enviar diners al país. Per unaltra banda hem de considerar que un dels requisits per demanar el visat d'entrada al país s'ha de justificar la possessió d'uns determinats diners per poder gastar al país.

Aques fet denota si més no que disposen d'una certa solvència econòmica o bé que han estat estalviant durant temps per poder aconseguir aquests diners i emigrar cap a un altre país. També s'observa que el projecte d'emigrar és un fet que es planteja un cert temps abans de realitzar l'emigració. Aquells que emigren no pertanyen a un nivell social baix, ja que les despeses d'emigració no podrien ser afrontades.

5.HISTÒRIA MIGRATÒRIA I RESIDENCIAL

En aquest apartat s'inclou la trajectòria migratòria, residencial i laboral, que posteriorment i en d'altres temes ens facilitarà l'anàlisi de l'itinerari migratori, de les condicions de treball i de residència.

De la seva trajectòria migratòria en podem destacar quatre tipus d'immigració tenint en compte el primer lloc d'origen des del qual s'emigra :

1. - emigració interior prèvia
2. - emigració a d'altres països abans d'arribar a la península ibèrica
3. - emigració directa a la península però passant abans per d'altres indrets
4. - emigració directa des del lloc de procedència a la zona actual de residència

1. emigració interior anterior: En aquest cas la majoria dels entrevistats no havien realitzat una emigració dins dels seu país. Cal tenir en compte que la majoria provenen de centres industrialitzats. Tant sols cinc havien emigrat del seu lloc d'origen a un altre indret del país coincideix que tots són de Beni Ahmed i que emigren cap a Tànger o Tetuà, capitals properes a aquesta població.

" En 1990 marché a Tánger durante dos años a trabajar en la construcción y luego, en 1992, fuí a Barcelona durante dos años más y luego a Ulldecona"
(Abu)

"Fuí a Tánger por trabajo... de peón en una fábrica de mármol y de plástico"
(Ahmed)

"En 1981 fuí a Tánger a trabajar de carpintero durante ocho meses... luego volví a Beni Ahmed... En 1986 volví a Tánger y estuve dos años más de carpintero... Luego, en 1990, ya marché para Ulldecona, aunque estuve tres años viviendo en Calitx⁵" (Abderrahim)

"En 1988 trabajé un año en Tetuan llevando un bar, de camarero. Luego en 1990, fuí a Benicarló y a Ulldecona un año después " (Salem)

⁵ poble proper

2. - Emigració a d'altres països abans d'arribar a la península: segons els seus testimonis, els països de la CEE més vivistats són França i Itàlia i entrena la península més tard com una emigració consecutiva. Les estades en aquests països no superen un o dos anys, excepte en el cas d'Abdellatif amb que té una llarga tradició migratòria a França.

" En 1979 emigré a Francia, entonces tenia 25 años ... La primera vez fui a un pueblo pequeño a cuarenta Km. de Avignon. Estuve durante cuatro meses... Luego a Marruecos... Luego volví a subir a Arts, a setenta Km. de Marsella durante un año... Iba combinando Marruecos y Francia cada 6 o 7 meses subía y trabajaba en el campo con la vendimia y recogiendo fruta ... En 1991 decidí ir a Barcelona para trabajar en la obra. Estuve un año pero había poco trabajo... Los amigos me dijeron que en Amposta había trabajo y desde 1992 que estoy aquí " (Abdellatif)

" Fui a Libia para trabajar allí y poder obtener el visado. Tenía veintidós años y trabajé de ayudante de pastelería y luego en una fábrica de fundición, de soldador; estuve dos años y luego volví a Rabat. En 1992 decidí ir a Cataluña; un amigo me dijo que tenía posibilidades de encontrar trabajo... Tenía varias direcciones y salí... Fui a Andorra porque mi hermano había estado antes trabajando allí. No encontré trabajo; los amigos me dijeron que había trabajo en Batea, con la vendimia, y luego pasé por Xerta en busca de trabajo y nada... Luego en Amposta, donde encontré trabajo en el campo... A los dos meses ya me instalé aquí " (Abddelkader)

"Hace ocho años que salí de Orán. Fui a Inglaterra y trabajé 6 meses en Mc'Donalds. Luego fui a París y estuve trabajando en el aeropuerto Charles De Gaulle limpiando aviones durante 6 meses... Luego en Francia se escuchaba que en Alcanar había trabajo en el campo recogiendo naranja y una amigo mío estaba trabajando allí... Esperaba encontrar más esperanzas que en los otros países y más cerca de mi casa ... Desde 1988 que estoy aquí en Alcanar "

(Amin)

" de Larbaa a Nápoles fui por iniciativa propia y trabajé en una fábrica de velas durante dos años. En 1994 vengo a España y estuve por Jaén, Huelva y luego Lleida recogiendo melocotón. Luego decidí ir a Aldea; tengo amigos aquí" (Hadif)

" En 1992 decidí ir a Italia, a Nápoles; había paisanos de l'Arbaa, allí trabajan muchos... Trabajé ocho meses de pintor, no tenía papeles... Volví a Argelia y luego marché tres meses a Malasia y estuve trabajando en la construcción; tampoco conseguí los papeles...Luego fuí a Aldea en 1994 para conseguir trabajo "(Alí)

" Salí de Larbaa en 1993 y fuí a ver a mi hermano, que estaba en Marsella y me quedé un mes recogiendo vendimia y luego fuí a la Aldea; allí tenía amigos de mi pueblo" (Hamou)

3. - emigració directa a la península però passant abans per d'altres indrets: les poblacions on han estat els entrevistats són,principalment ,Almeria, Murcia, Alacant, Saragossa, LLeida i Barcelona. Caldria destacar que els argelins procedents de capitals passen primer per Barcelona i després s'estableixen a la zona. En el cas dels procedents de la població de Larbaa s'instal·len a l'Aldea i molts d'ells han estat també a Lleida. En el cas dels marroquins i concretament els de la població de Beni Ahmed s'instal·len per primer cop a la península a poblacions molts properes a la zona; aquestes poblacions serien Vinaròs i Benicarló. Després tots s'assenten a la població d'Ulldecona. Menys Abdallah, tots ells havien realitzat emigracions interiors anteriors cap a Tànger o Tetuà.

" Salí de Bourfa ,Ouxda, y fuí a Murcia; tenía un amigo que me consiguió trabajo en el campo. En la huerta trabajé durante seis años... fui a Xerta en 1993; mi sobrino estaba aquí y ahora vivo con él trabajando en el campo"
(Abderaman)

" En 1993 salí de Argelia, de Chakfa, y fuí primero a Logroño. Estuve tres meses trabajando, embotellando vino; luego fuí a Castellón durante un año... los amigos te van diciendo dónde hay trabajo... Luego a Zaragoza, trabajando en el campo, recogiendo el pimiento durante tres meses... Luego fuí a Aldea en 1995, que es mi residencia " (Mahmoud)

" Salí de Nador y fuí a Cambrils. Mi primo me había conseguido trabajo en el campo. Un jefe de Deltebre nos vino a buscar y me ofreció trabajo seguro y me fuí. Desde hace cinco años que estoy aquí " (Moulay)

" En 1992 marché para Barcelona. Estuve en casa de mi tío, luego en casa de unos amigos marroquíes de Beni Ahmed. Trabajé en la hostelería... Luego poco trabajo y fui a Ulldecona a ver y desde hace dos años que estoy aquí "

(Ahmed)

" Varios amigos salimos de Argel y fuimos a Barcelona. Allí después de estar buscando, nos dijeron que en Vinaròs había trabajo en la naranja, pero encontramos en Alcanar. He estado tres años viviendo en Alcanar y luego he venido aquí a Amposta" (Habib)

" En 1988 salí de Argel y viví un año en Barcelona. Luego otro año en Ripollet... Unos amigos me dijeron que en Alcanar había buena temporada en naranja y desde entonces me quedé a vivir... Luego me casé y fui a vivir a Deltebre" (Abbas)

" Salí de Argel y estuve en Barcelona cinco años allí... Luego fui a Alcanar; aquí tengo amigos... desde hace tres años " (Omar)

" De Larbaa salí en 1991, recorrí Alicante, Murcia, Zaragoza, Castellón y Lleida ... A finales de año fui a Aldea y me he quedado aquí " (Allal)

" Salí de Larbaa y fui a Murcia y a Lleida, en la fruta... Mi primo estaba en Aldea y fui para allí... Desde 1991 que estoy aquí" (Brahim)

" En 1992 salí de L'Arbaa fui a Almería a recoger aceituna...Luego a Lleida, mi hermano estaba allí , cerca de Fraga, recogiendo melocotón y manzana ... Los amigos nos dijeron que en Aldea bien, y nos venimos...Llevamos dos años aquí" (Abdou)

" En Vinaròs tenía amigos y me dijeron que fuera que había trabajo. En 1992 salí de Beni Ahmed... Este año vivo en Ulldecona" (Abu)

" Estuve tres meses en Viladecans pero no encontré trabajo. Había paisanos de Beni Ahmed que me dijeron que había trabajo por Ulldecona... Encontré trabajo en construcción en Calitx⁶ dos años ... Luego un año en Mesell⁷ en fábrica de muebles y luego ,desde 1993, que estoy en Ulldecona " (Abderrahim)

" Tenía una dirección de mis paisanos de Beni Ahmed y vine en 1990 a Benicarló. Al año siguiente me fuí a Ulldecona" (Abdallah)

" En 1990 decidí salir fuera y fui a Benicarló. Allí tenía dirección de amigos de Beni Ahmed... Un año después fuí a Ulldecona " (Salem)

" Los amigos y vecinos míos de Beni Ahmed habían salido, muchos estaban en la zona y decidí salir... En 1990 fuí a Benicarló y dos años después a Ulldecona... y desde entonces aquí " (Ibrahim)

4. - emigració directa del lloc de procedència a la zona actual de residència: deu dels entrevistats havien arribat directament a aquesta zona, tres d'elles ho fan per reagrupament familiar. Els set restants havien vingut directament perquè tenien amics o familiars que ja residien aquí i que els havien aconseguit alguna vivenda o lloc de treball.

En quant a la forma d'entrada al nostre territori segons el que ens afirmen els entrevistats trobem que la meitat d'ells ho fa amb visat de turista de tres mesos i l'altra meitat sense documentació, il.legals, amb o sense pasaport . Respecte a la ruta que utilitzen per accedir a la península existeix una diferència entre els marroquins i els argelins. El marroquins utilitzen el vaixell y segueixen per les rutes següents: Tanger- Algecires, Melilla-Almeria, Cèuta-Algecires. Els argelins utilitzen vaixell o avió per les rutes següents: Oran- Alacant en vaixell i Argel-Barcelona en avió. Els desplaçaments per l'interior de la península es fan amb tren o en autobús, segons la ruta que han realitzat.

⁶ poble proper

⁷ poble proper

Com podem observar, la diferència en l'utilització del tipus de mitjà de transport emprat pels argelins i pels marroquins ens mostra el desigual nivell adquisitiu d'aquests col·lectius.

Segons els testimonis dels immigrants, les poblacions d'Ulldecona i Alcanar constitueixen punts claus a l'hora d'establir-se en les comarques estudiades. En la majoria de les entrevistes, la motivació principal per venir a aquestes poblacions és per qüestions de treball. Així doncs, s'han triat aquestes dues poblacions com a representatives a l'hora de fer les diferents anàlisis tant per la incidència com per l'evolució de la població magribina. Tot i que s'ha detectat la seva presència en tota la zona i que d'una forma generalitzada tots treballen a l'agricultura, la concentració en aquestes localitats feia sospitar que algun tret tant econòmic com social feia que es trobessin majoritàriament en aquestes localitats.

A finals dels anys vuitanta hi havia una reduïda presència de magribins. A partir del 1989 i 1990 es produeix una arribada massiva d'individus joves, solters i casats, però sense la família. Com hem pogut extreure de la seva informació la majoria d'ells van arribar entre el 1990 i el 1992. Aquests anys, si més no devien suposar un moment conjuntural idoni per a l'entrada massiva d'aquests immigrants. Des de fa dos o tres anys s'ha observat un estancament en l'augment de la població magrebina però, en canvi, es va consolidant el reagrupament familiar.

Tot i que posteriorment es produeix una descentralització en aquestes poblacions en un primer moment aquestes tant a l'Alcanar com a Ulldecona formen part de punts geogràfics claus a l'hora d'establir les cadenes i xarxes migratòries d'aquests immigrants; aquells que es desplacen a d'altres poblacions de les comarques ho fan sobretot per motius de treball o de vivenda.

Aquest fenomen s'ha produït en les poblacions properes a Benicarló i Vinaròs que tot i ésser poblacions de la província de Castelló, són poblacions claus per a la immigració en les nostres comarques, ja que exerceixen una influència notòria ja sigui pel seu mercat laboral com d'autoabastiment. Molts dels entrevistats van residir en aquestes poblacions. Benicarló i Vinaròs són poblacions amb un assentament d'immigració magribina des de fa anys. Aquesta població cobreix la demanda de mà d'obra del sector agrícola i hosteler, principalment.

La població immigrada a Benicarló es calcula en uns 450 habitants dels quals 259 estan empadronats. Aquesta població suposaria un 1,29% del total de la població a Benicarló. La il.legalitat doblaria les dades estadístiques.

L'assentament de la població magribina en aquestes dues poblacions de Castelló ha comportat l'establiment de molts trets culturals i forma quotidiana d'establir-se en aquestes poblacions. Des de fa alguns anys diversos immigrants d'aquestes poblacions porten a terme una iniciativa propia a l'hora d'establir comerços i carniceries que permeten l'abastiment dels productes i la carn propis de la seva cultura. La constitució d'aquests establiments les converteixen en un nucli d'atracció comercial per a molts del magribins residents a les nostres comarques.

6. EL TREBALL

El treball, com hem vist, és un dels factors principals del procés migratori i en molts casos determina el procés d'assentament. El treball incorpora l'immigrant com a membre actiu en la societat, el dota de capacitat econòmica, li dóna la possibilitat d'establir-se i de reagrupar la família o de construir-la; determina l'accés a la Seguretat Social i el dret a cobrar el subsidi d'atur i condiciona, a més, la seva possibilitat d'obtenir el premi de treball i de residència.

La necessitat de mà d'obra barata que té la societat d'acollida tendeix a configurar l'immigrant com una reserva de mà d'obra a la qual s'ofereixen feines que els treballadors nacionals no volen ocupar; per tant, es veuen obligats a treballar en condicions precàries. Molts d'ells es veuen abocats a l'economia submergida.

El seu mercat laboral sovint es veu restringit a allò que no volen els treballadors autòctons i d'altra banda, tenim el sistema de cupos que marca el Govern que restringeix l'accés al mercat laboral.

Els magribins de les nostres comarques treballen sobretot en l'agricultura i en especial en el subsector d'horta i cítrics; s'observa un sector de treballadors en la indústria del moble i a les canteres. Excepcionalment treballen en construcció i serveis com hosteleria o neteja.

A Ulldecona treballen principalment a les pedreres, a les granges i a l'agricultura. La majoria dels que treballen a la indústria del moble es traslladen diàriament a La Sénia, que és el poble industrial on es concentra el major nombre d'empreses de la zona relacionades amb el sector del moble. A Ulldecona, en canvi, es concentren més empreses relacionades amb el complement del moble.

A Alcanar treballen en la temporada de recollida de cítrics i en els diferents vivers que deriven d'aquesta activitat.

Aquest col·lectiu té una alta mobilitat interna en les poblacions de la comarca. Aquets desplaçaments són un fet habitual en la trajectòria laboral d'aquests immigrants. La majoria dels desplaçaments són del lloc de vivenda al lloc de treball, que no sempre és en la mateixa població. Alguns utilitzen mitjà de desplaçament propi ja sigui amb cotxe - els que tenen millor situació econòmica-. En canvi, els que tenen baixos salaris utilitzen els mitjans de transport del mateix agricultor, que els porta al lloc de treball. A vegades aquest transport és gratuït o, a vegades, han de pagar-lo del seu sou.

El sector de l'horta es localitza en els terrenys de regadiu que s'extenen pel litoral de totes dues comarques. El tipus de treball que ofereix aquest sector és temporal i va en funció dels cicles agrícoles tant de plantació com de recollida diferenciant doncs els productes d'estiu i els d'hivern.

Les tasques que realitzen els immigrants són la recolecció, la manipulació i la preparació dels productes agrícoles, així com tasques d'adequació i manteniment del terreny. En aquest sector hi trobem tant aquells immigrants que treballen per a determinats pagesos com a aquells que ho fan per a magatzems de fruita i verdura privats derivats d'aquest sector, on en molts casos, es centralitza la producció del pagesos que no acudeixen a les cooperatives per vendre els seus productes.

La producció de cítrics es localitza principalment a Alcanar i a Tortosa. La recollida de la taronja i la mandarina es concentra entre els mesos de novembre i desembre, tot i que aquest període es pot ampliar fins a febrer o març en funció de les diferents varietats de recolecció més tardana que ofereixen aquest cítrics. D'altra banda, la resta dels mesos es realitzen tasques d'adob dels arbres i el manteniment del terreny.

El treball temporal en la recollida de la taronja requereix un gran volum de mà d'obra concentrat en pocs mesos, el que fa que en aquest període es concentri un gran nombre d'individus tant autòctons com immigrants magribins.

Hi ha dos sistemes d'organitzar la recol.lecció i la comercialització:

- recol.lecció per part del comercialitzador - pot ser cooperativa o privat-; en la comercialització i recol.lecció dels cítrics intervé principalment l'empresa privada més que el sistema cooperatiu, ja que sembla que paga millor el gènere.

- recol.lecció per part del productor-proprietari, que utilitza els seus propis recursos d'explotació familiar o de més mà d'obra en funció de l'extensió i del volum de producció. S'utilitza, tradicionalment, més mà d'obra autoctòna.

En el primer cas, el sistema organitzatiu funciona així: al principi de la temporada, el propietari del terreny posa a disposició dels diferents compradors la venda de la producció que pensa obtenir. Els compradors avaluen la finca, a pes o a ull, i li ofereixen una determinada suma. El propietari escolta totes les propostes i ven a la millor oferta. El corredor és un expert en aquest treball que coneix els preus del mercat a nivell nacional i pot pugnar pels millors preus. El corredor és un particular o bé un comerciant d'empreses majoritàriament valencianes que es dediquen a la comercialització de cítrics. Aquest comprador -corredor- és l'encarregat d'organitzar la recol.lecció de la

producció i la seva posterior venda a magatzems locals i nacionals o a l'exportació.

El comprador organitzarà la colla que recollirà la producció de la finca que hagi concertat amb el seu propietari. Alguns d'ells utilitzen la figura del cap de colla per organitzar a la colla.

En el segon cas quan el propietari de la finca ven la producció a la cooperativa, la mateixa cooperativa en aquest cas serà l'encarregada d'organitzar la recol·lecció i posterior venda de la producció. En aquest cas, la cooperativa organitza les colles amb personal assegurat amb els corresponents caps de colla, que reculliran la producció i duran a terme la posterior manipulació i embalat dels productes per vendre'ls.

La forma tradicional d'organitzar la mà d'obra és pel sistema de "colla" o "quadrilla", dirigit pel corredor o pel cap de colla. Aquest és qui s'encarregarà d'organitzar les colles, tant en la repartició de les tasques, horaris i desplaçaments com en la negociació dels sous de cada un dels individus que la componen. Dins d'aquestes colles trobem aquells o aquelles que s'encarreguen de recollir la taronja o la mandarina de l'arbre i la diposita en una caixa, i després dos o tres treballadors que s'encarreguen de centralitzar aquestes caixes als camions per al posterior transport.

Hi ha dues maneres d'estipular el preu de la feina d'aquests temporers a preu determinat per hora treballada o bé "a destall" ^{o parcel·la}. El sistema "a destall" és aquell on cada treballador cobra segons el pes total de les taronjes o mandarines que ha collit dels arbres. La forma més utilitzada darrerament és "a destall" ja estimula el treballador segons afirmen els empresaris i els propietaris obtenen millors resultats.

El cap de colla gairebé sempre organitza amb anticipació als individus que pensa que necessitarà per realitzar la feina. Aquestes colles de treballadors a vegades són les mateixes formades en d'altres temporades, o bé colles que es formen cada temporada. Cada colla està composta per deu o quinze treballadors, tant per individus autòctons com immigrants magribins de forma diferenciada o bé barrejats.

La majoria dels que formen aquestes colles són gent de la pròpia població o de poblacions properes que es traslladen a treballar en aquesta època. També es constata que la presència de temporers valencians que enllacen la fi de la temporada de la taronja per terres de llevant amb la temporada que és més tardana a la zona d'Alcanar i Vinarós. Darrerament s'ha incrementat la presència de temporers provinents d'altres indrets com andalusia i presència de treballadors dels antics països de l'Est - xecs i búlgars-. Cal tenir en compte que la reestructuració político-econòmica dels països de l'Est a partir de

l'enderrocmanet del mur de Berlín ja permet entreveure els previsibles moviments d'aquesta població.

En el cas de Tortosa hi hauria una menor presència de magribins treballant a la temporada de la taronja respecte a les altres poblacions esmentades. Aquest fet podria explicar-se perquè fa diverses dècades que el col·lectiu gitano, que tradicionalment havia treballat en les tasques del camp, ja sigui en la recolecta de la taronja així com a l'horta, en la zona litoral i d'altres activitats derivades d'aquest sector. A Tortosa hi ha una tradició des de ja fa temps, de tenir formades colles de gent autòctona.

" En Alcanar los jóvenes no trabajan en la naranja... Sólo los parados, hay gente mayor que también trabaja y es la que más trabaja... Hay algunos que vienen de otros pueblos de por aquí y yo he trabajado con mucha gente que viene de Valencia...Desde que llegué yo cada vez hay más marroquíes y argelinos en las cuadrillas ...Hay almacenes que contratan y otros que no ... Hay argelinos que trabajan en la cooperativas que tienen permiso de trabajo... Se hacen collas, depende de las cuadrillas... o te vienen a buscar antes o te vas a la plaza por la mañana y el cap de colla pasa y te dice si quieres trabajar por tal o cual dinero y ya está... " (Amín)

En el cas dels treballadors magribins, la forma de contactar amb el cap de colla és de tipus informal: o bé el cap de colla els va a buscar allà on viuen o bé es dirigeixen a aquells llocs on poden ser localitzats. Aquest llocs serien els diversos bars del poble o be la plaça del poble.

L'accés per part dels immigrants, a aquest sector és de tipus informal i, per tant, les relacions d'amistat i familiars hi tenen un paper molt important. En les formes de reclutament de la mà d'obra estrangera predominen els canals informals. En primer lloc els immigrants aconseguixen trobar una feina a partir de les propies xarxes d'immigrants existents dintre d'aquest col·lectiu. Aquestes xarxes es construeixen entorn a les relacions personals - amistat o familiar-.

Les relacions d'amistat i de família han funcionat, sobretot les relacions de tipus solidari, entre gent del mateix origen. Com molts d'ells declaraven, en un moment de necessitat es podia recórrer a un company. Funcionen com un grup homogeni, una mena d'endogrup dins del qual hi havia tota una sèrie de mecanismes que proporcionen a l'individu protecció i ajut econòmic.

L'altre sector d'activitats on es localitzen els treballadors immigrants, d'una forma més minoritària, és a la indústria del moble i a les canteres. En aquest

sector, l'accés a aquest mercat de treball es situaria en el marc laboral i jurídic en el conjunt on es troben la resta de treballadors autòctons.

Un cop descrits els diferents sectors en que treballen els immigrants passaré a descriure les condicions de treball i les relacions laborals que es donen a través de les seves pròpies trajectories laborals, on es constarà el fet de l'alta mobilitat i inestabilitat que presenta aquest col·lectiu en aquests sectors. Un cop analitzades les dades, vaig observar que el que caracteritzava aquest col·lectiu respecte al treball era el diferent nivell d'estabilitat laboral i la possessió o no del permís de treball i de residència. Es poden constatar, doncs dos grups:

- 1- documentats que viuen estables o mig estables i tenen els permisos en regla
- 2- indocumentats que són inestables o mig estables laboralment i no tenen papers i que resideixen en condició il·legal

1/ treballen en l'agricultura i indústria del moble o pedrera

" Venía de Murcia, de trabajar en el campo, y me instalé en Xerta con mi sobrino... Llevo cuatro años aquí y siempre trabajo en el campo: en verano trabajo poco, dos o tres días a la semana, para varios payeses; no hay contrato... Haciendo tareas del campo como quemar hierba. En invierno en la época de la naranja, hay mucho trabajo en Xerta. Llamo a otros marroquíes de por aquí y vamos trabajando bastante para cuando en verano no hay trabajo.... Desde 1993 tengo todos los papeles; cada mes me pago el seguro agrícola-8460 ptas. al mes-... Hace tres meses un payés me arregla los papeles... Me saco unas 60000 al mes, quince para comer, veinticinco para gastos y veinte mil para Marruecos, para mi familia que está allí" " (Abderaman)

" Trabajo en el campo recogiendo verdura, puerros, cebolla... luego en setiembre me voy a la temporada del pimiento en Zaragoza y luego en invierno a Castellón a la naranja... En Aldea trabajo para varios jefes, uno tiene una finca grande... Hace un mes que no trabajaba pero tengo trabajo casi todo este verano con él... Somos el jefe su mujer tres mujeres y dos argelinos... No hay contrato me pagan 500 o 550 ptas. hora depende del jefe. Los españoles están cobrando 800 ptas. y las mujeres 500 o 550, cobramos como las mujeres... En Zaragoza se cobra 750 ptas. hora. Es mejor , pero voy combinando los trabajos de temporada...Tengo los permisos desde hace dos años me hicieron un pre contrato y me concedieron un año. El segundo permiso me dieron dos años. Hace diez meses conseguí los permisos en Zaragoza, de peón agrícola, el seguro lo pago yo. Consigues los pre-contratos y ya está; pagas al jefe todos los papeles ... De lo poco que saco cada mes, reparto entre gastos de casa,

comida... y guardo dinero para cuando no trabajo. Ya hace un año que no envío dinero a casa" (Mahmodu)

" Mi marido hace seis años que llegó Alcanar, estuvo tres años en los viveros ... Ahora trabaja en una finca de tres o cuatro hectáreas, entre Uildecona y Sant Rafael, para un propietario que lo contrató de verlo trabajar en el vivero. Hace de todo naranjas, fruta, aceitunas... Trabaja bien, con contrato y trabajando todos los días se saca unas ochenta mil al mes... Tenemos papeles mi marido los consiguió hace cinco años... " (Jasmína)

" En Benicarló trabajé en el campo, en la huerta, con varios payeses... Conseguí trabajo un año después en la pedrera de Uildecona, cortando bloques de piedra... Cuando entré hace cuatro años ya había un marroquí sólo ahora somos tres y doce españoles... Estoy bien cobro bien con las extras que hago, tengo contrato renovable de peón,... Desde hace dos años tengo los permisos bien por el contrato de la empresa... Cobro cien mil cada mes más extras que es bastante, reparto entre el préstamo de la casa, los gastos del coche, la comida... Estoy ahorrando para casarme..." (Ibrahim)

" Al principio, en Benicarló estuve trabajando para varios jefes en el campo, recogiendo huerta, lechuga, tomate, patata...Luego entré en la fábrica de marmol de Uildecona, durante dos años y medio. Al principio estaba sin contrato pero luego lo hicieron... Me quedé sin trabajo durante seis meses, cobrando paro... Desde hace tres años estoy en otra fábrica de mármol, de peón, con tres marroquíes más, en total somos unos treinta y cinco... Ahora estoy bien, con dinero, pero en la primera fábrica abusaban de nosotros, nos pagaban mal y la faena más dura... Ahora siempre trabajando y bien con papeles desde 1991, que cada año renuevo... Saco unas doscientas mil al mes, que lo pongo en el alquiler, gastos y ahorros, y cada mes envío a casa... " (Abdallah)

" Cuando llegué estuve dos meses en el campo, trabajando en la huerta en Bernicarló... Luego, rápido, entré a trabajar en una empresa de mármol, en la cantera con contrato de un año y conseguí los papeles. Luego estuve en fábrica de muebles pero hizo suspensión de pagos y todos a la calle... Ahora estoy en fábrica de muebles hace dos años y estoy fijo, con contrato de peón, pero estoy haciendo trabajo de oficial de primera, cobrando poco pero voy haciendo... " (Salem)

"En Cambrils ya conseguí los papeles trabajando en el campo, trabajaba más o menos fijo pero en negro o con contrato, depende de los jefes... Un jefe de Deltebre nos vino a buscar, si queríamos trabajar en empresa limpieza, basura, con contrato y todo. No me lo pensé y me fui allí. Desde hace cinco años que estoy aquí, con contrato fijo pero cobrando muy poco, muchas horas extras sin

cobrar y malas condiciones... Cobro ciento veinte al mes sin cobrar las extras que hago. Reparto en alquiler gastos y ahorro para enviar a mis padres porque mi mujer está con ellos desde que nos casamos" (Moulay)

" Cuando llegué a Ulldecona busqué trabajo y al mes entré a trabajar en la cantera, de peón, picando piedras; trabajo duro, Desde entonces que estoy allí con contrato, primero sin contrato un año, luego ya contratos renovables y papeles desde el principio... Cobro cien mil más extras que reparto entre alquiler, comida y gastos para mí y mis tres hijos y envío dinero a mi mujer que está en Marruecos " (Nasir)

" En Calitx estuve dos años de paleta en la construcción. Luego un año en Messell, en fábrica de muebles. Desde hace tres años estoy en Ulldecona en otra fábrica de muebles, con contrato desde el principio con categoría de peón pero estoy haciendo trabajo de carpintero... No quieren subir el trabajo a oficial... Desde la empresa de Calitx tengo los papeles en regla y cada año renuevo... Noventa al mes más extras. Reparto alquiler, compra.... No puedo ahorrar, con tantos gastos de todos ... Envío poco dinero a mi familia " (Abderrahim)

En aquest apartat podem observar dos grups ben diferents: aquells que estan treballant en la indústria del moble o a les pedreres, que són més estables laboralment respecte a aquells que treballen al camp.

Aquells que treballen en l'agricultura tot i tenir els permisos en regla, tenen una posició més inestable respecte al grup anterior. La seva feina és temporal i va en funció dels cicles agrícoles. Treballen a l'horta, en la recollida de la taronja, i alguns fins i tot surten a d'altres indrets de l'Estat a fer d'altres treballs temporals com a Saragossa, LLeida o Almeria.

Les relacions laborals que es donen en aquest sector són totalment informals. Les condicions laborals depenen de la negociació que faci cada un d'ells per a qui treballen, tant siguin pagesos, corredors i caps de colla . En general, podem dir que cobren menys que la resta de treballadors autòctons i els sous que obtenen depenen de les hores que aconseguen treballar durant els mesos que tenen menys feina, que en molts casos els obliga a passar amb els petits estalvis que hagin aconseguit en temporades fortes en la recollida de la taronja i, en alguns casos, l'oliva o la fruita .

Aquells que treballen en el sector industrial estan legalitzats i en possessió de contractes renovables i, en molt casos, indefinits. Això els situa en una posició estable respecte a la resta del immigrants enquestats . Cal dir que tots ells abans d'aconseguir aquestes feines, han estat treballant abans en l'agricultura, fet que

suposa un període inicial d'inestabilitat fins que assoleixen aquesta nova situació.

Tot i l'estabilitat que presenten podem observar que ocupen la categoria professional més baixa dins de l'escala professional-peó-. Els treballadors autoctons que comparteixen iguals categories en aquest sectors ocupen o poden optar a llocs més ben qualificats, cosa que en el cas del magribins es fa difícil per una manca de reconeixement laboral per part dels patrons i, també, a vegades per falta d'instrucció en aquest terreny professional. Com hem vist molts denuncien que realitzen tasques de millor qüalificació però que no els hi son reconegudes, això provoca, en molts casos, el descontentament però, si més no, reconeixen que estan millor que altres immigrants. En tot cas són reivindicacions que disten poc de les que fan els autoctons.

Aquest grup disposarà d'avantages com pagues extra, vacances, hores extra, etc., i els seus sous, tot i ser baixos en molts casos, estan establerts segons el règim general dels treballadors. Els permetrà un distribució i planificació dels seus sous el qual anirà essent més estable; això s'acaba manifestant en el fet de poder portar la família, en l'assentament, en l'adquisició de vivenda, societat de consum, cotxe...podran estalviar i enviar diners amb regularitat a la família.

Com s'ha pogut constatar amb les enquestes tots els immigrants que ocupen aquest sector ho fan en els dos o tres anys succesius a aquests moments la qual cosa els permet obtenir una posició estable i aconseguir ràpidament permisos amb els contractes laborals de què disposen . Molts d'ells aconseguixen els permisos en el període de regularització de 1991, tot i que d'altres ho fan després d'aquell any.

Segons s'ha pogut saber per les diferents entrevistes a principis dels 90 va haver-hi una forta demanda de mà d'obra en els sectors de la indústria del moble de la zona i de l'activitat extractiva en les canteres d'Uldecona. Aquest fenomen estaria relacionat amb el moment dolç que es va produir en la nostra economia abans de les olimpíades. En aquells moment conjuntural molta mà d'obra provinent dels petits propietaris agrícoles va passar a treballar en aquests sectors. Aquest fet va provocar cert buit de mà d'obra en el sector agrari que van ocupar els immigrants magribins, d'altra banda, també alguns d'ells van poder accedir a aquests sectors que estaven en alça. Alhora, s'ha pogut constatar que els empresaris de la zona, degut als problemes que suposava contractar mà d'obra immigrada, realitzaren diferents converses amb els ajuntaments a fi de fer un front comú per regularitzar la situació de molts dels immigrants. Aquest fet es va donar en les poblacions d'Uldecona i Alcanar.

2/ indocumentats inestables o semi estables

" Trabajo en agricultura, en la huerta, y antes iba a LLeida a la oliva... Un amigo me llamó para trabajar con este jefe en Aldea, en la huerta, cogiendo de todo -puerro, patata, tomate, apio, coliflor, lechuga, alcachofa, zanahoria- y llevo veinte meses con él. Según la época trabajamos, somos el jefe y dos argelinos más si hay más trabajo; en verano, hasta ocho... No tengo contrato ni nada, pero el jefe piensa hacerme contrato... Nos paga a 500 ptas. hora en la oliva, te sacas más si trabajas a destal, te sacas 10000 al día ... En el 91 conseguí papeles, pero hace un año y medio los perdí...Saco unas sesenta o ochenta al mes, depende de la faena. Reparto entre alquiler, comida, gastos, no puedo ahorrar dinero; a veces me envían de allí..." (Allall)

" En Amposta he trabajado en el campo y en granja de gallinas, limpiando y criando. Hace dos años que trabajo para un solo payés, que tiene huerta... Somos tres de la casa y yo, y cuando hay más trabajo llamo a otros ...Voy cobrando bien y con este jefe muy bien, con otros mal...No tengo contrato ni papeles pero desde hace dos años que intento tramitar papeles con pre-contratos y siempre lo rechazan ...Saco entre ochenta y noventa; reparto y lo que sobra ahorro para la familia de Marreucos... Quiero ahorrar para casarme..." (Abdelkader)

" Trabajo con varios jefes. Puedo trabajar de dos a tres semanas, depende... Ahora con uno que es comprador de verdura en un almacén, en Aldea, con otro argelino más y mujeres...Cobramos 500 ptas. hora y sin contrato... Estoy mal, pero a ver si este jefe hace pre-contrato para pedir papeles. Desde hace tres años que no tengo papeles...Al mes saco poco unas cuarenta al mes para subsistir... " (Hamou)

" Estoy mal , a 500 ptas. hora no se puede...Trabajo poco; depende de la época. En invierno me tengo que ir a Almería a buscar trabajo; aquí en Aldea poco, en huerta..." (Alí)

" Se trabaja poco en campo... Hace cinco meses trabajo para un jefe que tiene granja de pollos y campo... Trabajo poco, dos o tres días a la semana a 500 ptas. hora. ¿ Qué quieres que hagamos sin contrato ni papeles y cobrando esta miseria?...Cobro poco solo para gastos no puedo enviar dinero..." (Abdou)

" En el campo trabajo en la temporada de la naranja y la mandarina, en Alcanar, en invierno; en verano trabajo en las fincas quitando hierba o abonando con productos químicos muy tóxicos. Hacemos el peor trabajo, lo que no quiere nadie y el más duro... Nos pagan poco a 600 ptas. hora. En la naranja, a destall se cobra más, depende lo que hagas. En mandarim, a 8 ptas. kilo, el doble de lo que pagan por la naranja... Si se montan cuadrillas con poca gente, de lo que se saca en total hay que repartir entre menos y sale bien, poca gente más dinero, pero el corredor quiere más gente para recoger rápido la naranja y venderla rápido... Nos pagan menos una año trabajé con uno que cuando era la hora de pagar siempre me quedaba el último para cobrar y ¿sabes por qué lo hacia? Para que no pudiera hablar con los otros lo que cobraba, porque me pagaba menos " (Omar)

" Empecé a trabajar con la temporada de la naranja. Luego trabajé tres años en fábrica de muebles en Ulldecona hasta que todo falló... Desde entonces trabajo en el campo, en lo que puedo, con la naranja, en la huerta, en las granjas, donde sea... En la naranja cobramos bien si trabajamos mucho y todos los días vamos a destall y te sacas cinco, seis u ocho mil pesetas al día por ocho horas que trabajes, tanto coges tanto ganas... En otros trabajos te pagan menos en el campo o en la granja 500 ptas. hora por hacer los peores trabajos como limpiar granjas, abonos quitar hierba... Pero a veces te cogen sólo para las cosas peores... Yo he trabajado con cuadrillas que sólo recogíamos las naranjas del suelo que habían caído o las que están más altas en los árboles; lo peor siempre nosotros, encima hacen negocio con nosotros nos cobran la gasolina del desplazamiento de aquí a la finca, por llevar la carretilla en las naranjas te cobran un alquiler al día y a veces el que te paga se queda con un tanto por ciento que no lo reparte con los demás. Somos el Inem barato, aquí. Vienes y encuentran gente por precio regalado⁸ ... Tengo para subsistir y ahorrar para cuando falta dinero. No puedo enviar, al principio sí, tenía mejor economía..." (Amin)

" Encontré trabajo en la naranja en Alcanar durante ocho meses, haciendo la temporada. Luego en el campo y en la naranja... Conseguí entrar en una fábrica de muebles en La Sénia. En una fábrica de muebles, de peón, nos pagaban 87000 con papeles y contrato, y sin papeles cien mil. Con este contrato conseguí papeles en 1992, pero luego ya no pude renovarlos... Luego me quedé sin trabajo y vivía de lo que había ahorrado y esperaba algún trabajo, hasta que encontré en Amposta, en la huerta, para varios jefes... Trabajo poco pero voy combinando la temporada de la naranja " a destall" y la huerta ... Cobramos 500 pts hora; no hay aumento salarial. Vivo con lo mínimo no envío dinero a casa, no se puede..." (Habib)

⁸ Amin em mostraba la pintada que tenen en una de les cases que viuen en condicions infrahumanes - - Inem Barato-

" Cuando llegué en 1992 entré a trabajar en fábrica de muebles en Sant Rafael conmigo trabajaban más marroquíes... Estuve casi tres años de peón en esta empresa. Estaba mal aquí y me quedé sin trabajo, desde entonces trabajo en la verdura, en Ulldecona o Vinaròs, sin contrato ni nada, trabajo donde sea Trabajamos más marroquíes, pero poco, dos o tres días a la semana a 500 ptas. hora. No salen las cuentas ... En la naranja, en la temporada de invierno.. no tengo papeles, los tuve cuando trabaja en fábrica por un año, pero luego nada... Estoy mal de dinero. No puedo ni ahorrar para cuando falta; antes podía en la fábrica, ahora mal" (Abu)

" Al llegar trabajé en el campo. Al poco encontré trabajo en construcción de peón, para un jefe desde siempre... Fuí a ofrecerme pero no me han hecho contrato desde hace cuatro años que llevo... Cobro ciento cuarenta y estoy bien tengo para gastos y el resto al banco para ahorrar...He pedido un pre-contrato a esta empresa y he hecho los trámites para la regularización que hay ahora "

(Brahim)

Aquest grup anomenat com categoria d'indocumentats no tenen legalitzada la seva situació, ni laboral ni jurídica. Aquest fet provoca que hagin de treballar en l'economia submergida. Aquest grup oferirà mà d'obra barata en la realització de les tasques més dures. Realitzaran feines relacionades amb el treball temporal i aquesta alternança provocarà períodes amb o sense feina creant una situació d'instabilitat. En períodes llargs sense feina viuen dels petits estalvis o dels préstecs dels amics o familiars.

Tot i que l'economia submergida és una realitat social que no incumbeix exclusivament els estrangers, en el seu cas els abusos habituals s'agreugen per la situació d'irregularitat que pateixen. Un immigrant indocumentat és un treballador submergit, però la disposició de la documentació no comporta el reconeixement dels drets sòciolaborals del treballador estranger.

Els immigrants que treballen en el sector informal generen tipus de relacions i estratègies que permeten la seva eficàcia econòmica. En aquest sector existeix la tendència a una clara diversitat de fonts d'ingrés, diversitat que té el seu origen en les estratègies de subsistència dels individus i les unitats domèstiques.

Aquesta estratègia de diversificació es deu a la incertesa y al risc que comporta la total inseguretat laboral . Els treballadors del sector informal no estan protegits per lleis laborals i ofereixen una mà d'obra flexible que pot ser reemplaçada en qualsevol moment. D'altra banda, trobem que el sector informal ofereix una productivitat que competeix amb èxit amb els productes i serveis oferts pel sector formal. En aquest cas, l'abaratiment dels sous permet que els pagesos reduixin despeses de contractació de mà d'obra.

D'aquests indocumentats en podem observar dos grups aquells que són més estables, que tenen feina continuada, i aquells que són molt inestables. Aquest fet repercutirà en els seu grau de planificació i de condicions de vida. Aquells que són més estables asseguren estar en període de poder aconseguir papers a través de contractes agrícoles pels qui treballen.

Aquest grup, actualment no té papers, tot i que alguna vegada ho han aconseguit, però en no tenir contractes no poden continuar renovant la documentació. La relació excessiva entre el contracte de treball i la concessió o la renovació dels permisos provoca situacions injustes, com ara la no renovació de permisos a estrangers que fa anys que treballen, però que en el moment de renovar no disposen de contracte de treball. Aquells que no tenen papers acusen molt aquest fet, ja que poden demostrar que porten molts anys residint al país però en canvi no tenen un contracte laboral.

Hi ha un sector, dins d'aquest grup d'indocumentats, que fa uns anys tenia una situació estable i ha anat a menys. Curiosament, tots havien estat treballant en la indústria del moble . Segons s'ha pogut contrastar, a partir de 1993 es produeix el tancament de fàbriques de la indústria, el qual produeix nous aturats a nivell general. Molts d'aquest remanents d'ells seran immigrants i acusen aquest perquè fet els va afectar directament, segons ells, es produeix sobresaturació de mà d'obra-gitanos, xecs, bulgars- . D'una banda aquells autoctons que estaven treballant a la fàbrica i tenien explotacions agrícoles, tant d'horta com de cítrics, van passar a dedicar-se a l'agricultura i per tant, ja no necessitaven la mà d'obra immigrada que tenien abans. D'altra banda, aquells immigrants que formaren part d'aquest grup van anar a menys i van entrar en situació il.legal en molts casos i treballen en l'agricultura.

" Antes las cosas estaban mejor... Se han cerrado muchas fábricas y nos ha hecho daño a los de aquí (Alcanar)... Mucha gente ha vuelto a trabajar en la naranja y nos llaman menos o hacemos lo peor... Antes cogíamos más mandarinas que naranjas, que se pagan el doble... Ahora es al revés" (Moumen)

En general, i per la seva trajectòria laboral respecte al treball que realitzaven en el seu país d'origen, alguns dels que tenien algun ofici l'aprofiten, de manera que tenen més maniobrabilitat en el mercat laboral.

Sobre a les relacions laborals i les discriminacions que pateixen, és curios observar que la majoria dels enquestats no explicaven si tenien algun problema. Es referien a la feina com a bona o dolenta, un discurs buit que semblava sospitós tot i la perseverància i l'enfoc de les preguntes que, en molts casos, deixava entreveure com hem pogut observar el tipus de discriminacions que pateixen. Els informants més crítics revelen les condicions en què treballen. Descripcions com les que fa Amin on queda ben patent les condicions de sobreexplotació dels immigrants . Tots asseguren que realitzen les pitjors tasques, les més dures i mal pagades respecte a la feina que fan els altres i que reben diferent tracte per part dels patrons en relació als altres treballadors. . Condicions de sobre explotació, de marginació laboral, de baixes retribucions econòmiques, de males condicions materials, d'inseguretat i de precarietat. La seva situació sociolaboral es troba en els nivells més baixos de l'escala ocupacional: en l'agricultura, amb treballs de temporada o ocasionals.

Per altra banda, les entrevistes als pagesos, empreses o caps de colla mantenen un discurs que no treballen i que si ho fan que estan legals, estat general de no dir res. Es constata que van haver-hi controls del Ministeri de Treball, el qual va frenar la contractació il.legal i va posar a molts pagesos y empresaris en situacions de no voler- los contractar per evitar problemes. D'altra banda, això afecta ell discurs que tenen, ja que per a ells, els immigrants estan aquí però no treballen.

La curta durada de la majoria dels permisos de treball -un any-, afegida a la lentitud en el tràmit de renovació impedeix que l'estranger planifiqui la seva permanència; la necessitat constant de renovar papers converteix el que hauria de ser un mitjà -el permís- en un fi. La complexitat dels tràmits de renovació general crea en l'immigrant una "obsessió documental", el contracte sembla més important que la feina.

En quant a la relació amb els permisos els que el tenen es queixen que sempre han d'estar tramitant, immersos en una burocràcia on els requisits són molts. I en molts casos, la possessió o no d'un contracte en aquells moments fa que perilli la seva situació. Els que tenen permisos se senten discriminats respecte a la població i categoritzen la seva situació d'estranger, amb la que mai tindran els mateixos drets que la resta encara que hagin d'acomplir les obligacions marcades per la societat a que estan acollits. Depenen de la conjuntura del moment -el sistema de cupos-.

"Aunque tengamos los papeles siempre tenemos que renovarlos. Nos los dan por poco, tiempo siempre con trámites, fotocopias, justificantes, siempre igual. A vosotros, los españoles, para renovar el carnet de identidad ólo tenéis que poner las huellas y tramitar, nosotros no: nunca seremos como los españoles"

(Moumen)

Coneixen perfectament el tipus de documentació i saben allà on poden aconseguir algun contracte o estratègies -com el cas de pagar els segurs, tractes amb els empresaris o precontractes-. Aquest fet es dona molt en el sector agrícola, com hem pogut observar amb els testimonis d'Abderaman i Madmou. La majoria asseguren que no tenen contracte i utilitzen l'estratègia d'arribar a un acord amb algun dels pagesos per qui han treballat o treballen i paguen, en molts casos, la meitat o la totalitat dels carrecs del contracte de peó agrícola.

" Lo más traumático es llevar aquí ocho años y no tener ningún papel para poder entrar y salir del país... La puerta está cerrada por los papeles. Si tuviera permiso de trabajo, encontraría trabajo mejor o podría ir a otros países a buscar trabajo" (Amin)

La situació laboral i jurídica en què es troba aquest col·lectiu comporta precarietat econòmica, mobilitat geogràfica, entrebancs per a la renovació dels permisos i, en definitiva, dificultats en les relacions socials, la vivenda, i el reagrupament familiar.

7. LA VIVENDA

A la comarca del Baix Ebre els magribins es localitzen principalment a Tortosa i a l'Aldea, a Roquetes i a l'Atmella de Mar. En destaquen Tortosa i l'Aldea per concentració. Però cal subratllar el fet que de totes dues comarques estudiades, el Montsià com hem pogut veure té més població magribina i que concretament, Alcanar i Ulldecona constitueixen els nuclis d'atracció i d'assentament dels immigrants magribins.

A Tortosa, els magribins, viuen principalment en el barri de Remolins, en el barri del Rastre i en el barri de Ferreries es concentren en un edifici "L.T."- edifici amb lloguer de renda baixa i amb certa conflictitat, amb males condicions d'habitabilitat, equipat però amb falta de ventilació i d'il·luminació. Ocupen diversos pisos i hi viuen un alt nombre d'individus per cada vivenda - pel que s'ha pogut observar, entre set o vuit individus en pisos de menys de 40m² - .

La principal problemàtica que es troben els immigrants magribins a Tortosa és la vivenda. És difícil accedir al pagament d'uns lloguers molt superiors a la mitja dels seus ingressos. Aquest fenomen es produeix també en la població de La Sénia. Un gran nombre de magribins que residien a Tortosa han optat per traslladar-se a les poblacions perifèriques com Roquetes i, concretament, al barri de La Raval de Crist.

Els magribins residents a l'Aldea són tots de nacionalitat argelina, de Larbaa, a trenta kilòmetres d'Argel. Es localitzen al llarg del terme municipal de l'Aldea però concentrats en diverses vivendes.

A la comarca del Montsià es localitzen a les poblacions d'Amposta, Alcanar i Ulldecona. A les localitats d'Amposta i d'Ulldecona, els magribins resideixen al casc antic de la ciutat i ocupen vivendes velles. A Amposta, per exemple, es concentren majoritàriament en dos carrers, un alt nombre d'individus ocupa diverses vivendes. A la localitat d'Alcanar, trobem magribins ubicats al llarg de tot el terme municipal, però cal destacar un nombre elevat d'immigrants que viuen a Les Cases d'Alcanar, nucli de cases situades a la costa.

Es constata un fenomen de concentració del col·lectiu magribí en determinades zones i la tendència a la concentració en barris, carrers o determinades vivendes on tenir algú proper, donat que això ajuda a les relacions i xarxes socials. El factor addicional clau que porta l'immigrant a establir-se en aquestes zones són les "xarxes socials migrants", que vénen a constituir el conjunt de relacions socials i d'agrupaments existents entre els membres d'aquest col·lectiu. Aquestes relacions socials impulsen a cada un d'ells a ubicar-se a prop dels altres mitjançant el recolzament amb mecanismes d'autoajuda i pautes de conducta solidària.

Els immigrants viuen en cases velles, en pisos, petits garatges o plantes baixes i, en alguns casos, en masies apartades dels nuclis urbans. Dintre d'aquest ventall de tipus de vivendes podem trobar aquelles que disposen de condicions d'habitabilitat, -entès com que tenen electricitat, aigua, gas, tot i que tenen problemes de llum i d'humitat-. D'altra banda, trobem garatges o baixos, que utilitzen com a dormitoris, que són llogats als immigrants i que no disposen de cap acondicionament i que presenten condicions d'hacinament. El règim de tinença és de lloguer i sovint sense contractes escrits.

L'hàbitat no és tant sols la seva estructura sinó que hi ha molts altres factors i el fet de referir-nos a les persones que les ocupen ens ajuda a analitzar la complexitat d'estats i diferents situacions que es donen. A la casa es mantenen, les tradicions lligades a la quotidianitat, l'aliment, el vestit, la llengua. Pel que s'ha pogut desprendre de les entrevistes i de la pròpia observació, es constata el fet que depèn molt de la situació econòmica i personal en que es troben en relació al tipus de vivenda que s'ocupa i les relacions domèstiques que es donen. La majoria d'ells comparteixen vivenda, tant solters com casats sense reagrupament familiar, i aquells que viuen amb el propi nucli familiar o part d'ell, que han aconseguit el reagrupament familiar.

Aquells que han aconseguit el reagrupament familiar, o part d'ell presenta una descripció diferenciada de la que esmentarem en propers capítols, ja que al haver-hi un nucli familiar, les relacions i els rols que es mantenen seran diferents.

Aquells que comparteixen pis o vivenda poden arribar a compartir pis entre dos o i tres i fins a deu individus junts. Com ells manifestaven en la majoria de casos el fet de compartir pis suposa una forma de reduir despeses, ja que la situació laboral i econòmica en què es troben no els permet plantejar-se el viure sols o amb la família i en molts casos conviure amb menys persones suposaria un increment en les despeses que no es poden permetre.

" En Alcanar hay de todo según las diferentes economías. Si la gente tiene trabajo, se puede vivir... Hay casas que se paga veinte, treinta y hasta cincuenta mil al mes y viven de tres hasta diez personas. Si son garajes o casas muy viejas sin agua, ni luz, ni gas, de cinco a diez mil... No se alquilan casas para nosotros, la gente no nos quiere,... Si nosotros vivimos muchos no es porque nos guste sino por la situación económica en que estamos... " (Amin)

Les relacions que hi ha entre tots els que viuen junts solen ser parents,-germans, cosins, tiets- paisans dels seus respectius pobles d'origen o amics que ja coneixien d'allí o que s'han fet aquí. Tos ells asseguren tenir bones relacions amb els seus companys i que les tasques domèstiques com la neteja o la compra es reparteixen o es van realitzant segons s'acordi .

La forma habitual com s'organitza l'economia domèstica és compartint despeses. Quant algú d'ells no pot afrontar aquestes despeses per manca d'ingressos, utilitza de la solidaritat dels seus companys i es fan prestecs per ajudar-se mútament en cas de necessitat. En molts casos un d'ells s'encarrega de passar els comptes; es sumen el lloguer dels pis, les despeses fixes, com aigua i llum, i el cost del menjar i es reparteix entre els que viuen solen ser ells els encarregats de pagar cada mes al propietari i, a vegades, són els que consten com a llogaters de la vivenda.

Els que aconseguen compartir pis i tenir una habitació pròpia asseguren estar millor que d'altres. Tenir un espai propi i una sèrie de comoditats com els electrodomèstics -forn, nevera, rentadora, televisió- és vist com un benestar en l'àmbit domèstic. Aquests, si més no, disposen d'una economia més o menys estable i asseguren pagar un lloguer d'entre cinc i deu mil pessetes cadascun, d'ells depenent el cost del lloguer total de la vivenda i les despeses que hi hagi.

En la majoria de casos, presenten condicions d'amuntegament en pisos de dimensions reduïdes. I, si a la vegada s'hi afegeixen les condicions en què es troben moltes d'aquestes vivendes, podem assegurar que en molts casos es pateixen condicions de vida infrahumanes, encara més accentuades en aquells casos com les masies o garatges. Aquells que vaig entrevistar i es trovaven en aquesta situació, em manifestaven el seu descontentament a l'explicar-me la forma en que estaven vivint, alguns d'ells de forma traumàtica i d'altres amb avergonyament, ja que les seves condicions econòmiques els impedièn viure d'una forma més digna.

" Mira cómo estamos viviendo aquí en estas cuatro paredes... Allí donde hay un hueco se pone una colchoneta y a vivir otro... No tenemos lavabo, ni agua, ni luz, ni cocina, ni nada, lo hacemos todo aquí fuera - referint-se al camp on hi ha taronjers -, esto de aquí fuera es nuestra terraza... Mi madre me dice que le envíe fotos de donde vivo, ¿tú crees que le puedo enviar algo?... Vivimos como los animales... Yo antes, en Argelia, veía los naranjos en el campo, ahora las recojo y vivo entre ellas..." (Omar)

En general podem dir que els magribins tenen un difícil acces a la vivenda. En primer lloc perquè no disposen d'ingressos econòmics estables o suficients per accedir a vivendes en bones condicions. En segon lloc es produeix un fenomen de rebuig generalitzat en totes les poblacions on s'ha fet el treball de camp. L'alta concentració en varies vivendes provoca incidències amb el propietari del pis i amb el veïnatge, que no admenten aquesta situació. Molts dels propietaris de vivendes que tenen a disposició pisos per llogar no volen fer-ho als magribins, "No volem que l'ocupin tantes persones el pis, si espatllen algo no ho arreglen; produeixen deteriorament de la vivenda i tantes persones convivint sota un mateix sostre causa problemes als veïns", em deia un dels propietaris que havia estat llogant pisos a magribins. El fet és que la seva situació no dista tant de la realitat quotidiana de tots nosaltres, però el cas és que hi ha un rebuig i una desconfiança discriminadora generalitzada.

La forma d'accedir a la vivenda és de tipus informal ja que utilitzen la relació amb als seus paisans o familiars o bé amb coneguts del poble que intenten informar de les diferents possibles vivendes que estan per llogar en el cas que es vulgui accedir a una altra vivenda o compartir el pis amb d'altres individus. En molts casos i donades les dificultats que tenen a vegades per accedir a noves vivendes, acudeixen a centres com Càrites o Serveis Socials per intentar obtenir ajut en la recerca de vivenda, ja que el fet que estiguin avalats per aquestes institucions dona certa confiança als propietaris dels pisos.

Respecte a l'evolució de l'assentament i l'estabilitat en l'habitatge podem dir que des de que arriben fins el moment de l'estudi es produeix una mobilitat entre varies vivendes. Tots els entrevistats havien residit en dues o tres cases i els trasllats depenien en molts casos de la situació econòmica i familiar en què es trobaven. Com hem vist en l'apartat anterior, molt d'ells han viscut en varies poblacions de la zona. Aquesta mobilitat té molt a veure amb la vivenda i el treball.

Alguns d'ells miren de tenir una bona convivència amb els altres; d'altres prefereixen viure amb familiars propers. Alguns han aconseguit el reagrupament familiar i, per tant, viuen amb la seva família. D'altres, en canvi, han passat a un pitjor nivell econòmic i s'han vist obligats a reduir despeses amb el pagament del lloguer i empitjorar les seves condicions de vida.

Cal esmentar que el nombre d'individus que resideixen en una vivenda es veu incrementat o disminuït segons la temporada de l'any. Com hem vist molts d'ells marxen a d'altres indrets a realitzar treballs temporers. D'altra banda quan és la temporada de la taronja, molts d'ells ofereixen la casa a d'altres treballadors magribins que vénen a treballar per la temporada. També caldria esmentar aquells immigrants que han anat arribat paulatinament i que han necessitat d'un lloc per viure fins que no s'instal·len o troben una feina.

8. REAGRUPAMENT FAMILIAR

En els darrers temps s'ha incrementat la tendència al reagrupament familiar en les comarques que estem estudiant, tot i que sabem que desde 1990 ja n'hi ha hagut i s'ha anat incrementat de forma paulatina. Parlar de reagrupament familiar implica parlar de la dona i de la segona generació, que analitzarem més endavant.

En analitzar aquest apartat tindrem en compte no tant sols aquells que han pogut realitzar el reagrupament familiar sinó també aquells que ho han fet de manera parcial i aquells que no l'han poguda realitzar. Es tindrà en compte la composició del nucli familiar, els motius perquè no estan junts - si és el cas-, el consum familiar, l'educació i les expectatives dels fills.

Casats sense reagrupament familiar:

" Hace tres meses que me he casado en Marruecos. Mi mujer está con mis padres. Yo estoy cursando los papeles para poder traer a mi mujer, pero hay que hacer muchos trámites, tengo que ir a Barcelona o a Madrid , hay que perder días de trabajo "(Moulay)

" Estoy casado hace dieciocho años, tengo cinco hijos, dos hombres y tres niñas, el mayor tiene dieciseis años, la pequeña tiene tres años. Todos están en Marruecos... No puedo traer a la familia porque falta trabajo fijo, una casa buena. Los traeré cuando pueda ser...Puedo traerlos a todos menos al mayor por que necesita permiso de trabajo y residencia" (Abderaman)

" Hace mucho que estoy casado. Tengo cuatro hijos de quince la niña, hasta nueve años los chicos. Están allí... Quiero traer mi familia aquí. Hace seis meses que busco una casa para traer a mi familia... El problema es encontrar una casa en buenas condiciones, que sea barata para que me den los papeles el notario para poder tramitar... Pienso que en medio año o en un año podré traer a mi familia, depende de todo... Todos mis hijos están estudiando en Marruecos; cuando vengan aquí que sigan estudiando hasta que tengan edad para trabajar... Que estudien bien castellano y catalán para poderse buscar la vida aquí" (Abdellatif)

Reagrupament incomplert:

" Tengo cinco hijos, tres aquí y dos allá. La mujer no esta aquí, está con los hijos pequeños en Marruecos... La hija mayor tiene quince años los otros doce y ocho...Hace tres años traje a mis tres primeros hijos cuando fui de vacaciones a Marruecos. Los he traído para que vayan adaptándose a la vida de aquí... Mi mujer no la puedo traer por los papeles; no tiene ni papeles ni visado... Este año pienso traerlos... Mi hija mayor está en casa hace la comida y la limpieza, no sale de casa; la compra la hago yo y administro el dinero cada mes "

(Nasir)

Reagrupament familiar:

" Tengo tres hijos, dos nacidos en Beni Ahmed y uno nacido aquí. Hace tres años que traje a mi mujer y a mis hijos. Los trajo mi suegro, yo no tengo papeles ... El mayor está estudiando en el colegio, nosotros le enseñamos el Corán... Tienen que estudiar hasta que sean mayores luego que trabajen... Mi mujer compra y cocina. Nos administramos el sueldo; yo tengo mi propio dinero en el banco por si falta algo" (Hassan)

" Estoy casado hace tres años. Al año traje a mi mujer; tenía papeles y estaba bien...Mi mujer es ama de casa y cuida de las niñas: tengo dos hijas pequeñas... Cuando mis hijas tengan edad de ir al colegio, les llevaré al que hay aquí en el pueblo pero también les daremos clases de árabe y de Corán; también las llevaré a la mezquita para que aprendan, si estudian el Corán sabrán lo que es bueno y lo que es malo... Tenemos el problema que no hay maestros en la escuela que les enseñen nuestra lengua y cultura; lo tenemos que hacer entre nosotros... Las tareas de la casa las hace mi mujer; la compra la hago yo cada semana. Allí las mujeres son amas de casa. Yo administro el dinero " (Moustafa)

" Hace un año que he traído a la mujer y a mi hija; ahora tengo otra de seis meses,... Mi mujer está en casa. Mis hijas irán al colegio y cuando tengan quince años irán a casa... A la mayor la llevo a la mezquita tres días a la semana para que aprenda Corán y árabe. El Corán se lo explican más en la mezquita, el árabe más en casa...Mi mujer está en casa, cocina y limpieza y con los niños. La compra la hacemos juntos y el dinero que cobro lo reparto yo" (Abderrahim)

Aquells que no han realitzat el reagrupament familiar, tot i tenir els permisos en regla des de fa anys no poden portar la família per la seva inestabilitat laboral encara que és un fet que es plantegen constantment. Cal tenir en compte que els immigrants casats han d'enviar part del seu sou per manteir la família que tenen allí. Aquells que en un moment determinat es plantegen portar la família aquí, han de disposar, si més no, d'una economia més o menys estable i d'un sou que pugui mantenir tota la família, passen de tenir les despeses mínimes a haver de mantenir tota la família amb una sola font d'ingressos i cal tenir en compte que el nivell de vida aquí és molt més alt que en el seu país d'origen.

Hem de tenir en compte que per poder tramitar la documentació pel reagrupament han de reunir una sèrie de requisits. En primer lloc, permisos de treball i de residència en regla, una font d'ingressos demostrable i que la vivenda que ocuparà la família reuneixi condicions idònies d'habitabilitat. Per poder realitzar aquests tràmits hauran de desemborsar diners per pagar els certificats notariaus, les gestions i els desplaçaments. Tot plegat allarga molt el procés de tràmits i, com ja hem vist anteriorment, la burocràcia i el temps en la concessió dels permisos es pot fer etern.

Aquells que encara no han pogut portar tota la família és perquè en molts casos no estan legalitzats. Segons les diferents entrevistes que s'han realitzat, trobem que per a ells és important tenir part de la família ja que, tot i que no poden tenir la dona amb ells, en certa manera compensen la part afectiva. Aquesta és una estratègia que utilitzen perquè saben que tard o d'hora acabaran portant la resta de la família; almenys, avancen la integració del seus fills en la societat d'acollida. Per a ells és important que els seus fills coneguin i s'integrin en la nostra societat i no volen allargar més el temps d'espera per al reagrupament definitiu. Aquests individus hauran d'assumir tota l'educació, cura i atencions als fills que tenen aquí sense l'ajut de la mare, que tradicionalment és l'encarregada de fer-ho. En molts casos s'organitzaran entre els fills i el pare, però en cas de necessitat demanen ajut a parents o amics. Els immigrants han de mantenir la família que tenen aquí i la que tenen allà, el qual suposa unes despeses més grans que han d'afrontar.

Aquells que han pogut realitzar el reagrupament familiar, tant si tenen o no els papers en regla, si més no disposen d'una economia més o menys estable. Aquí la dona adoptarà el rol que ja tenia en la societat d'origen i s'encarregarà de les tasques domèstiques i de l'educació dels fills que, a la vegada, compartirà amb el pare.

La segona generació és la que pateix el xoc cultural en l'àmbit públic: el canvi del sistema d'ensenyament de llengua i d'alfabet mentre que en l'àmbit privat continuen reproduint-se els mateixos esquemes que en la societat d'origen. Reben ensenyances a la mesquida i en l'àmbit privat, reben educació del Corà i l'àrab per part del pares, que volen mantenir la seva pròpia identitat.

L'expectativa que projecten els pares en els seus fills és la inserció. Valoren molt l'aprenentatge de la llengua, per a ells ha estat un punt feble a l'hora de relacionar-se en la societat de rebuda. Volen que s'integrin i que aconseguixin un lloc de treball en el mercat laboral d'aquí.

La segona generació comporta parlar de l'escolarització. Els fills dels immigrants amb situació legalitzada no tenen problemes per anar al col·legi. Les dificultats es presenten quan els pares no es troben en situació legal, ja que, en aquest cas, tampoc els fills tenen dret a l'escolaritat. No obstant, i malgrat tot, poden accedir a l'ensenyament però sense poder obtenir els certificats acadèmics.

La Generalitat de Catalunya i algunes administracions locals han desenvolupat programes d'Educació Compensatòria per tal de facilitar la integració dels nens immigrants a l'escola. Segons les entrevistes amb les dues mestres que de compensatòria que donen classes a les dues comarques he pogut extreure que els nens tenen problemes d'assimilació, no de continguts escolars sinó de continguts i valors culturals, han de trencar amb els esquemes que han anat formant-se al llarg de la seva educació, per una banda, i l'educació en l'àmbit familiar i social per un'altra banda. El fet d'assumir nous rols i les dificultats idiomàtiques retarden la seva plena integració.

Sembla ser que hi ha una certa dificultat a l'hora de l'escolarització de les noies magribines perquè, en molts casos, quan arriben a l'edat de quinze anys són relegades a l'àmbit privat, trencant així l'educació que estaven rebent i provocant la reproducció de les pautes socials que es fan al seu lloc d'origen en relació al món femení.

Les institucions socials tals com el parentesc, l'amistat, el veïnatge i la unitat domèstica, ofereixen altres principis que no són els de mercat i apareixen altres principis com el d'ordenació i regulació tal com la reciprocitat i la redistribució. Els grups domèstics tenen estratègies per adaptar-se al món laboral i aquestes estratègies seran el centre en l'estudi de la unitat domèstica. El que defineix la unitat domèstica són les relacions socials dels seus membres; relacions culturalment definides a partir del parentesc.

Un dels conceptes fonamentals dins de l'anàlisi de les unitats domèstiques seria el concepte d'estratègia domèstica: com es genera la capacitat, dintre d'aquesta unitat, per canviar la seva situació i obtenir el necessari per a la supervivència utilitzant els recursos que la situació econòmica els ofereix. La unitat domèstica, en el sector informal, comparteix recursos i funciona en base a operacions a partir de les quals els seus membres fan una diversitat enorme d'activitats. El manteniment de la "cohesió econòmica" de la unitat domèstica els permet que en situacions crítiques sempre hi hagi membres a qui recórrer.

Cal subratllar la importància de l'extensió de les xarxes socials dins d'aquestes unitats domèstiques compromeses amb el treball informal. Aquestes relacions extenses són les que permeten una estratègia de protecció entre unitats familiars que, en casos de necessitat, poden recórrer les unes a les altres a nivell econòmic i social - préstecs o ajuts domèstics-.

9. EL PAPER DE LA DONA

De totes les entrevistes realitzades, tan sols se n'han pogut fer a 4 dones marroquines. Tres d'elles són casades, el que minvar la seva representativitat, però en canvi, les seves opinions sobre el què pensaven i com estaven les altres dones immigrades m'han facilitat una informació molt valuosa.

Tot i la insistència per poder realitzar més entrevistes al col·lectiu magribí femení, no he pogut contactar més informants. Tot i la perseverança, no és estrany no poder-hi accedir més profundament, ja que aquest col·lectiu depèn molt de les decisions que prenguin els seus respectius marits i, en molts casos, les respostes que donen semblen reproduccions fidels de les opinions que manifesta el col·lectiu masculí.

La situació de la dona marroquí ve determinada per la situació en què estan immerses en la seva societat d'origen. Per una banda, el sistema judicial marroquí, fortament influenciat per la llei corànica i amb una forta tradició masculista, interpreta la dona com un estament inferior, l'home és qui la manté i qui la protegeix. En canvi aquest fet contrasta amb la realitat quotidiana de la societat marroquí. En molts casos la dona porta el pes econòmic, domèstic i educacional del seu nucli familiar, ja sigui per motius d'emigració per part del marit, per ajut en l'economia familiar o per decisió pròpia.

Podríem dir que trobem dos tipus de dones dins del col·lectiu magribí:

- dones solteres, divorciades o viudes que decideixen abandonar el seu país per decisió pròpia a la recerca de noves oportunitats i buscar feina. Tot i que són un grup minoritari són percebudes pel col·lectiu magribí d'una manera negativa. Es dona un rígid control social, i fins i tot repudiació i enclaustrament domèstic.

- dones casades, tant joves com grans, amb o sens fills, que emigren del seu país per motiu del reagrupament familiar. Formarien part d'una immigració passiva, ja que realitzen aquest desplaçament per reunir-se amb el seu marit. Un cop l'home aconsegueix una estabilitat laboral, baixa al Marroc a cercar una esposa i en cas que ja estigui casat consolida el reagrupament.

Caldria tenir en compte un altre fet que caracteritza i diferencia el col·lectiu femení marroquí: les dones d'ambient tradicional i les modernitzades. La diferència entre elles en molts casos depèn del nivell d'instrucció, de les pautes familiars, de l'àmbit de procedència i, en alguns casos, de la pròpia elecció personal. En quant a l'àmbit de procedència trobem diferenciació entre aquelles de procedència rural i les de procedència urbana.

Les de procedència urbana tenen un major nivell d'instrucció i el seu sistema de valors està més influenciat per les formes de vida occidentals, el qual les apropa una mica al model que troben en la societat d'acollida.

En molts casos l'emigració es afrontada de diferents formes. Aquelles que provenen de zones rurals amb un baix nivell d'instrucció, tendeixen a mantenir valors i comportaments tradicionals i constitueixen un pilar fonamental en l'estabilitat i la reproducció cultural. Unes altres en canvi senten una atracció pels nous valors que troben al lloc d'acollida y realitzen una readaptació i a la vegada conflictivitat. D'altres en canvi accepten passivament les noves condicions de vida i de treball i prenen consciència de la seva integració.

La dona viu un procés diferent del dels homes. Quant venen aquí ja tenen la vivenda i s'han d'enfrontar al pes de les tradicions culturals i dels hàbits domèstics i relacionals i, per altra banda, amb el pes d'una normalització com a ciutadanes catalanes. Moltes de les que arriben han de reorganitzar la seva vida tant privada com pública: han d'habituar-se als nous costums, aprendre l'idioma i abordar la relació amb el seu marit des d'una perspectiva nova, més directa de la que tenien al seu país, on en alguns casos la influència de la família extensa és notòria.

En el cas de les dones més joves, sovint pateixen una certa estigmatització per part del col·lectiu magribí en general. Hi ha pautes o normes que han d'acomplir segons la seva cultura però si surten d'aquestes normes són motiu de crítica. Exemples que hem anat veient com si vesteixen d'una determinada manera o no, si treballen de determinada forma, si tenen un comportament social adequat, etc., són les formes més utilitzades a l'hora de descriure el comportament d'aquestes dones.

A la dona se li reserva la posició en l'àmbit domèstic, i per contra, l'home accedeix a l'àmbit públic, on pot accedir a millors llocs del mercat laboral. Les activitats que realitzen estan relacionades amb la cura de la llar i dels fills, totes elles desenvolupades en l'àmbit domèstic. En alguns casos les dones treballen temporalment a l'agricultura o al servei domèstic-neteja-.

"Yo vine por tener marido extranjero. Emigré por cuestiones de matrimonio; antes no conocía a mi marido: me casé cuando bajó a mi pueblo y me pidió en matrimonio a mi familia y luego me trajo aquí... Desde hace dos años que estoy aquí; yo no trabajo, cuido del pequeño y de la casa, pero estoy pensando en buscar trabajo cuando mi hijo sea un poco más grande. No quiero tener más hijos, quiero encontrar un trabajo en restaurante o limpiando o en el campo, donde sea. Si yo trabajase no pasaríamos tantas penurias económicas... En el fondo, las mujeres somos muy importantes porque cuidamos de la casa y aunque digan lo contrario somos las que más tiempo pasamos con los niños y les enseñamos toda nuestra cultura; le enseñaré árabe y el Corán " (Fátima)

"Mi padre y hermanos han emigrado a Holanda. Yo vine aquí hace sólo nueve meses porque estoy casada con hombre extranjero. Yo pienso estar aquí tres años y luego volver a Marruecos. He llegado a un pacto con mi marido: allí tenía un trabajo de peluquera, ahora aquí nada... Cuando nazca mi hijo le llevaré al colegio y también le enseñaré yo... Echo de menos a Marruecos, no podemos ir de vacaciones porque no tenemos dinero suficiente, si mi marido encontrase trabajo allí seguro que volveríamos, pero creo que como están las cosas va a ser bastante imposible. Queremos viajar a Holanda para mejorar la situación laboral, allí hay mejor nivel de vida" (Jasmina)

"Cuando yo vine a Alcanar en 1989 sólo estaba yo y una marroquí viuda que hacía tiempo que estaba aquí. Al principio estábamos solas; luego han empezado a venir mujeres para estar con el marido... Yo quería salir de la familia y ver mundo; me casé con Moumen y vinimos aquí a Alcanar; él ya había estado antes... Al principio trabajé en la naranja, pero ahora cuido de mi hijo" (Denise)

"Yo vine porque quería otra vida diferente que la que vivía en Marruecos, Aquí es diferente tienes más libertad para hacer cosas, Estoy trabajando en limpieza de hoteles en Vinarós, no tengo papeles, pero gano bien... La verdad es que si no estás casada o vienes con la familia te lleva muchos problemas; muchos de los de mi país no ven bien que estemos las mujeres solas buscando trabajo y la independencia" (Leila)

La dona estableix relació amb la societat d'acollida a través de vincles de veïnatge, però en molts casos és difícil un vertible intercanvi per la quantitat d'esterotips que hi ha entorn de la dona. La veritat és que el nivell de l'amistat i la confiança és reservat al propi col·lectiu on s'allarguen i estenen els llaços ja existents abans de la immigració i de nou represos.

Les perspectives de la dona immigrant presenten molta precarietat en relació a la seva situació jurídica, ja que les polítiques sobre immigració encara consideren la idea que l'emigració magribí és masculina. Les dones estan en una situació desfavorida en relació als homes del seu col·lectiu i a les dones autòctones.

10. ASPECTES CULTURALS

Els aspectes culturals porten implícit parlar de la universalitat relacional en l'àmbit domèstic, en l'àmbit laboral, l'àmbit social i l'àmbit cultural i religiós. No tan sols s'exporta mà d'obra, sinó també la seva cultura i valors.

Aspectes socio culturals i relacionals que destacaré:

- Religió
- Lleure
- Relacions interpersonals
- Relació amb el país d'origen

Cal tenir en compte que el tema de la immigració no sols pot ser abordat com un fet econòmic on s'exporta mà d'obra barata sinó que també l'emigrant és portador de codis i pautes culturals que en molts casos, han estat tramesos per la tradició oral i que es reproduïxen en el seu comportament diari. La seva història i la seva cultura s'enfronten amb els valors i esquemes del lloc d'acollida.

En l'aspecte religiós m'agrada remarcar la manera com està estereotipat aquest col·lectiu, perquè a vegades sembla que tots els que pertanyen a aquest col·lectiu hagin de realitzar les mateixes pràctiques i moltes vegades és sorprenent la varietat d'opinions i, sobretot, l'elecció personal que fan aquest individus respecte el seu món cultural. Això ens aporta una disparitat d'opinions que trenca amb l'estereotip que se li otorga a la societat musulmana. La realització o no de les pràctiques religioses depèn en els fons d'una consciència personal on es donen formes d'actius i d'opinions diverses.

La religió constitueix per a ells un signe d'identitat cultural y és un dels elements centrals de les formes que tenen de relacionar-se. Pel que he pogut extreure de les entrevistes, les pràctiques religioses que més mantenen son la celebració del Ramadà, la festa del corder, i l'abstinença en menjar porc, i realitzar la matança dels animals que mengen mantenint el ritual que els marca. Per a ells, aquestes pràctiques són molt importants i senten que és una manera de mantenir relació amb el lloc d'origen i la seves pràctiques socio culturals. Podríem dir que la importància d'aquests rituals és que reforcen els llaços dels membres d'aquests col·lectius y, alhora, és una manera de reforçar el seu signe d'identitat amb el lloc d'origen.

Des de fa uns cinc anys aproximadament, a Ulldecona es va construir una mesquida que van organitzar els propis magribins. A Alcanar fa uns dos anys que es va construir una altra mesquida. A Amposta estant mirant de fer-ne una altra. Segons la informació d' un dels entrevistats, que és l'encarregat de portar la mesquida d'Ulldecona, la creació de la mesquida fou un objectiu important per a aquells que estaven interessats en la seva creació. En aquest cas, ells mateixos s'encarreguen de buscar un local i d'acondicionar-lo per realitzar els ries. Els entrevistats que accedeixen a la mesquida asseguren que la matenen entre ells. Per a ells el fet de tenir una mesquida significa un lloc de reunió, de culte i d'ensenyament del Corà als fills i filles dels magribins.

Si més no, la seva constiució ens permet constatar un cert grau d'assentament d'aquests individus que comporta almenys un assentament i establiment d'aquests trets culturals que aporten. En aquest cas s'ha pogut constatar que per a ells la constiució de la mesquida tant a Alcanar com a Ulldecona constitueix un fet rellevant, ja que tot i que alguns no acudeixen a realitzar les oracions també és un lloc de relació i, en cas de necessitat, un recurs econòmic que sorgeix de l'aportació de la comunitat que participa en la mesquida.

"En la mezquita se hacen muchas cosas. Por ejemplo, hay alguien que se ha muerto, pues a través de la mezquita se hacen las gestiones.... O alguien que no tiene dinero y que quiere ir a su país, o por ejemplo uno que tiene un niño y no tiene bastante para mantenerlo entonces la mezquita es un sitio donde se practica la religión y al tiempo como un recurso...En el mes del Ramadán se va a la mezquita y todo eso o a un sitio y se hace la celebración del cordero también, cuando se termina Ramadan y empieza fiesta de cordero hay dos meses y diez días y en este día se va a la mezquita o a otro sitio, se reza a las 8 o las 7 de la mañana y luego se va a la granja y se compran los corderos, se parten entre dos o cada uno se coge lo que quiere, entonces ellos lo matan de la forma que no es como la de aquí, es de la forma de los musulmanes: se hacen las oraciones, se pelan, se quita lo que tiene en la barriga... Entonces cogen la carne, la llevan a la casa e invitan a gente y se pasan allí tres días de la fiesta; la fiesta que hacemos aquí se celebra sólo un día por el trabajo... Otra fiesta que hacemos son los nacimientos. Al séptimo día viene la familia y se matan corderos y todo eso, y se pone el nombre, pero solo hasta el séptimo día...Los matrimonios se hacen en Marruecos...El matrimonio aquí es más sencillo y más económico. Aquí van a la Iglesia y se tiran el arroz y invitan gente al restaurante y ya está; y allí es largo y hay bastante gasto. Por ejemplo los casamientos en Marruecos, la novia se pasa tres días en la casa de su padre y el tercer día se celebra la fiesta en casa del padre del novio, con la fiesta se mata el cordero, los pollos, haciendo cuscus y todo tipo de comida tradicional; entonces el tercer día se va el novio en el coche o en los caballos -depende de la familia-, se van a buscar a la novia y llega el día que nosotros le llamamos el día de la entrada y ese día se casan y son vírgenes. El primer día es la entrada y se celebra con la familia, luego está la semana entera que la chica no quiere tocar el agua.... Entonces viene la familia y el séptimo día también se celebra otra fiesta y ya está, la novia ya es la mujer del marido, y entonces ya se pasa el día normal y corriente" (Ibrahim)

"El Ramadán es bueno allí, aquí se hace mal, hay que trabajar diez horas y no se puede ir a las seis a la mezquita... En la mezquita de aquí Ulldecona hacemos oraciones y damos clases a los niños; son unos diez o quince que reciben clases para saber orar y para saber la labor de la vida..." (Moustafa)

Respecte a la pràctica del *salat* -l'oració-, molts d'ells asseguren que és molt difícil d'acomplir-ho ja que la majoria treballen i es fa difícil aquesta pràctica en hores de feina. Per altra banda el seu dia festiu és divendres quan tradicionalment s'acudeix a la mesquida a realitzar el *salat* i en la nostra societat el divendres és laboral i el diumenge el festiu; per tant, trobaran un altre entranc per poder realitzar les seves pràctiques de la manera que acostumaven a fer-ho.

En molts casos el desplaçament a una altra població per anar a la mesquida, l'horari laboral i les pautes culturals de la societat d'acollida fan que sigui difícil realitzar els seus rituals d'una manera regular.

Quan els preguntava sobre què opinaven ells d'aquestes pautes culturals curiosament em deien que el fet de consumir alcohol y de fumar era un fet diferenciador entre els que ho fan i els que normalment no ho fan. Tendien a descriure els seus companys com "este fuma y bebe". Però manifestaven que cadascú feia el que volia i que entre ells, en el fons, hi havia un respecte a l'elecció de realitzar les prescripcions religioses .

Respecte a la manera de vestir, cal dir que tots vesteixen a l'"occidental", tant dones com homes, tot i que conserven certs trets de la seva cultura d'origen. En el cas de la *gel.laba*, molt d'ells confessen que la porten a casa per estar còmodes i en el cas d'aquells que van a la mesquida la porten allí també. Algunes dones utilitzen roba llarga i mocador "*shador*" per tapar-se els cabells, el qual si més no denota el nivell d'integració i conservació cultural de les dones magribines. Ells manifestaven que aquets trets indumentaris eren molt variats i que depenia de l'opinió personal de cadascú però per a ells representava un fet d'integració o de perpetuació dels seus hàbits.

"Nos ponemos chilaba para ir a la mezquita y a veces por el pueblo... Mi mujer sale a la calle con pañuelo y ropa larga; la gente nos mira raro..."(Moustafa)

" Sólo utilizo chilaba para rezar... En la calle no puedes ponertela porque la gente te mira mal... Un matrimonio de aquí Amposta sale, su mujer tapada con pañuelo y todavía llama más la atención. Le diré a él que no lo haga porque llamamos la atención. Las mujeres llevan pañuelo según la integración y según de la familia que vengan o tengan aquí... Aquí queremos montar una mezquita para no tener que estar yendo y viniendo a Ulldecona, estamos buscando un garaje "(Abdellatif)

LLEURE

Cal destacar que les jornades laborals, l'organització domèstica i, en alguns casos, el rebuig social de què són objecte en alguns espais públics fa que es redueixi l'àmbit de la sociabilitat i les possibilitats de lleure. Els caps de setmana els aprofiten per realitzar tasques domèstiques, descansar a casa, sortir a passejar, fer visites als amics o familiars i per al lleure . Hi ha molts factors de l'àmbit social i relacional que depenen de l'economia personal, l'edat, la situació familiar i l'elecció personal que fa que tinguin uns hàbits o preferències determinades .

Alguns van a determinats bars de les poblacions on resideixien. Hi ha una tendència a la concentració en determinats bars, el que els permet relacionar-se entre ells i en alguns casos amb la població autòctona. En alguns casos hi han determinats bars on la presència d'aquest col·lectiu és molt elevada a vegades per qüestions de rebuig social, els autòctons tradicionals que anaven a aquell bar han optat per marxar a d'altres bars de la població. Segons l'observació pròpia en determinades hores del dia i més el cap de setmana es pot entrar a bars on veus com estan s'asseuen, discuteixen, parlen, es passen informació. Constitueix, si més no, un espai d'intercanvi relacional.

En aquest cas la participació en aquest àmbit queda restringida a l'home. Si ho fa la dona, ha d'anar acompanyada del seu marit; en cas contrari es tendeix a estigmatitzar i fins i tot rebutjar aquelles dones o noies que comparteixen el lleure com ho fan els homes.

" Los moros , como nos llamáis aquí, siempre paseamos arriba y abajo. Allí todo el mundo está en la calle, aquí no la gente va de casa al trabajo y al bar o a comprar. Está mal visto que estemos por la calle porque se piensan que no tenemos nada que hacer" (Hadif)

" Los fines de semana voy con mi marido al supermercado. Nos reunimos con amigos en casa de ellos o en la mía. De vez en cuando vamos a Alcanar porque hay un amigo de mi marido.. Si tengo que salir por el pueblo y mi marido está trabajando, lo hago con mi amiga Fátima; yo no hablo bien castellano..." (Jasmina)

Quan plantejava als entrevistats quines eren les relacions amb la gent del poble, hi havia una resposta generalitzada "Estamos bien". Una altra vegada trobem el discurs de no voler parlar ni ser motiu d'acusacions i de passar desaparcebuts . Els entrevistats més crítics desprenien, si més no, una altra opinió més profunda i amb un altre discurs. Segons ells, mai no seran considerats com a conciutadans, ja que les diferències culturals fan que la població visqui situacions de xenofobia i racisme. . La majoria d'ells no acaben d'entendre les situacions que es donen. En molts casos, segons ells, la població els té una "desconfiança - rebuig" per una banda i per una altra banda els volen per treballar en les seves terres o empreses.

Molts d'ells pel fet de voler passar "desapercebuts" o per ser "reconeguts", adopten moltes de les pautes culturals de la nova societat d'acollida. El fet del vestuari o l'obtenció de béns de consum com la televisió, l'antena parabòlica o el cotxe son considerats com a elements de categorització social. Per una altra banda, manifesten que el fet d'arribar a una establiment laboral es vista per la població com un element de crítica, i a la vegada, de sorpresa.

"Ellos nunca te dicen a la cara lo que piensan. Aquí paseas y la gente hace una juego de miradas... Te miran, y luego hablan de ti "Mira el moret aquest!"... Si te ven bien vestido y con coche, te ven de otra manera. O te dicen " Com et van les coses, te faràs ric!"... Nunca están contentos, tanto si estamos bien como si estamos mal"(Ibrahim)

" La gente del pueblo te mira mal por ser moro... Hay un dicho en el pueblo que dice " cada cop que baixa la feina puguen els morets". ¿ Sábés lo que significa? Pues que cuando no hay trabajo, aquí en Ulldecona o en otros pueblos, nosotros estamos por aquí, por la calle, por casas; entonces la gente del pueblo nos ve y ven cuántos y ya ves...Nos quieren para lo que ellos ya saben trabajar y pagar mal..."(Hamou)

Respecte al seu món interrelacional amb la població autòctona depèn de les diferents actituds que es donen, tant per part dels mateixos immigrants com pels habitants. En molts casos la societat d'acollida manifesta unes actituds entorn al col·lectiu immigrant que han de ser considerades. El rebuig a la pobresa, la por al que és diferent segons els criteris culturals i el plantejament de com quedarà el mercat laboral si continua arribant més mà d'obra forània són plantejaments que emergeixen de la nostra societat.

Segons les opinions que he recollit entre la gent del poble hi ha un fet notori com és la invisibilitat d'aquest col·lectiu. Segons els entrevistats, aquest col·lectiu comporta problemes i tendeixen a minimitzar la seva incidència social, tot i que asseguruen que ocupen una part important en el procés agrícola de les seves explotacions.

" De morets n'hi ha molts pel poble. Estan en les cantonades, al carrer, als bars... Jo no entenc com s'ho fan per viure i no sé on deuen treballar per mantenir-se; de feina no n'hi ha tanta com per poder treballar tots els del poble i els morets"⁹ .

Per les xerrades de tipus informal que he tingut amb la gent dels diferents pobles i en àmbits diferents, hi haurien diversos estereotips que reproduïen els habitants del poble sobre els immigrants. Consisteix en un etiquetatge de "treball temporal- no treballen" i "delinqüència- immigració magribina".

⁹ testimoni d'un dels que se sap que estan contractant continuament mà d'obra magribí

En alguns casos sembla haver-hi una opinió generalitzada que tendeix a identificar - marroquins - amb delinqüents. Aquest fet es veu accentuat en la població d'Alcanar. Segons l'entrevista realitzada al cap de Policia Local d'Alcanar el grau d'incidència de delinqüència per part del col·lectiu magribí, i concretament l'argelí, és molt reduït. Segons ell, la població tendeix a identificar delinqüència amb aquest col·lectiu y això no ajuda a la seva acceptació " Jo penso que el que hi ha és una posició farissea entorn a aquesta qüestió. Per una banda els volen per treballar, però per una altra no els volen per viure entre ells " .

Asseguren que entre ells les relacions són bones i que les relacions de solidaritat, amistat i familiars serveixen per reafirmar la seva identitat, de la qual se'n senten molt orgullosos i, per altra banda, hi ha un sentiment de protecció i de solidaritat molt gran. De totes maneres, com hem vist, aquest col·lectiu no és homogeni i es donen diferents històries de vida i opcions personals que comporten un gran ventall de situacions i de relacions.

Tot i això tendeixen a diferenciar-se entre ells en diversos aspectes: lloc de procedència, nacionalitat i manteniment de les pautes culturals. Per a ells hi ha una diferència sociocultural entre marroquins i argelins. Els argelins veuen els marroquins en un nivell cultural i econòmic més baix, en canvi els marroquins no es pronuncien sobre aquest tema. Si més no, històricament, aquestes dues nacionalitats no han mantingut bones relacions el que fa que la població en general adopti determinades actituds. En general, tendeixen a diferenciar-se entre aquells que són de procedència urbana i els que són de procedència rural; això, en molts casos, es manifestarà en el nivell d'integració o en el de l'adopció o manteniment de les pautes socials i culturals.

" Aquí hay magrebíes de todo tipo; cada uno hace lo que quiere. Hay diferencias entre nosotros, pero nos respetamos... Unos fuman y beben, otros no rezan... hay algunos que hacen cosas que no están bien; a veces roban, pero están desesperados con la situación que viven" (Amin)

Respecte l'associacionisme, caldria esmentar que donada la situació sociopolítica, tant del Marroc com d'Argèlia, la vida associativa dels marroquins queda bastant limitada a les xarxes informatives de familiars i amics, amb les quals estableixen relacions de confiança i afectives.

Un altre àmbit a destacar seria el de les relacions que mantenen amb el seu país d'origen. Des d'aquest àmbit es donen diverses formes de relacions amb els familiars i amics que van deixar al seu país. Podríem destacar les relacions de tipus personal, social i econòmic.

Molts d'ells mantenen relacions amb els parents més pròxims a través de cartes o de trucades telefòniques. Quan arriben al nostre país aquest fet s'intensifica, però tots ells asseguren que a mesura que va passant el temps es perd més l'hàbit de mantenir el contacte i aquest es fa més espaiat.

A vegades, els parents o païsans nouvinguts porten notícies del lloc d'origen, així es manté informat a aquest col·lectiu. En el cas dels entrevistats de la població de Larbaa, a Argèlia, em comentaven que des de fa uns mesos estan incomunicats amb el seu poble per telèfon ja que havien bombardejat el poble i la línia telefònica estava tallada. Aquests, per contra, reben constanment visites de parents del seu poble que els abasteixen econòmicament en cas de necessitat, el qual ens confirma que el nivell econòmic dels argelins és més elevat; en alguns casos, i si l'economia familiar ho permet "els emigrats poden rebre ajut".

Un altre factor a tenir en compte és la relació amb el país a través de l'enviament de diners. Aquest fet vindrà determinat per factors econòmics i familiars. Entre els entrevistats trobem varis tipus de relacions:

- aquells que tenen la família al país d'origen i envien cada mes o cada dos mesos uns diners fixos per a la subsistència de la seva família. Les quantitats que envien oscil·len segons el nivell econòmic i poden anar entre les vint i les quaranta mil pessetes mensuals.

- solters o casats amb reagrupament familiar que tenen un nivell econòmic semi estable i que cada mes o quan aconsegueixen estalviar una suma considerable envien diners a la seva família per a un projecte futur de casament, o per a l'ajut de l'economia familiar, o per construir-se una casa en el seu lloc d'origen. Aquells que des que han arribat han anat empitjorant el seu nivell econòmic, fa temps que no envien diners a les seves famílies i si ho fan és de forma molt espaiada.

La via més habitual de fer arribar aquests diners al seu destí és a través de girs postals i bancaris o, també, aprofitant l'ocasió de les visites o les vacances al país d'algun amic o parent que fa de correu.

Una altra mena de relació dels magribins en contacte amb el seu país d'origen és quan fan les vacances. Sols ho faran aquells que tinguin els papers en regla, ja que sortir del país no assegura la seva entrada en cas de no disposar de la documentació, i per altra banda la situació econòmica personal. Caldria destacar que el col·lectiu argelí, tot i disposar de documentació, en molts casos no realitza les vacances al seu país per temor a la repressió política.

Molts d'ells, majoritàriament durant el mes d'agost, o durant els mesos d'estiu, es desplacen cap al seu país d'origen per vacances. Segons els entrevistats, el fet de fer vacances suposa unes despeses molt elevades, ja que cal comptar amb el viatge, l'estada, i els possibles regals que porten als seus familiars.

Per a molts d'ells la idea de retornar al seu país forma part d'un projecte a llarg termini. Quan els preguntava què pensaven trobar en el nou país d'acollida i quant de temps pensaven estar-se aquí en cap cas es manifestava un temps concret. Per a molts l'objectiu era aconseguir l'èxit a nivell econòmic i un cop assolit aquest projecte i amb una edat avançada poder-se plantejar la idea de retornar al seu país.

Alguns d'ells, en canvi, no es plantegen tornar al país, ja que per motius socials, polítics o culturals prefeixen la nova societat d'acollida. Abans que tornar al país d'on procedeixen, tot i les penalitats que han de patir. En el cas dels argelins, molts manifesten que volen tornar al seu país però que degut a la situació política que pateix el seu país els és impossible tornar. Segons ells, cada cop veuen més llunyana la resolució d'aquests conflictes que, si més no, repercuteixen en l'augment de l'emigració i en un allargament indefinit de la seva estada com a immigrants.

" A veces pienso volver a mi país y a veces no. La verdad es que me he acostumbrado a vivir aquí , pero en un futuro... Todo depende de cómo salgan las cosas..Cuando me jubile, quizás..."(Hassan)

" Siempre piensas en volver... pero ese día no está cerca...Cuando llevas un tiempo aquí, te das cuenta y a veces piensas volver porque siempre queda afecto y cariño al país... Cuando ahorre el dinero suficiente, volveré y montaré un negocio" (Ibrahim)

" No quiero volver, sólo ir de vacaciones. Me he acostumbrado a las cosas de aquí, al carácter español"(Moulay)

" Si las cosas mejoraran en Argelia volvería a mi país. Eres inmigrante pero mi futuro es mi religión y mi país; emigrar es futuro perdido" (Moustafa)

En el contexte d'aquestes dues comarques que hem estudiat tot i que sembla que el nombre de població magrebina tendeix a estabilitzar-se, no significa que no hi continuïn arribant immigrants. El fet que aquest any hi hagi hagut un nou període de regularització ha fomentat una forta entrada de nous contingents d'immigrants, sobretot marroquins, a la recerca de poder aconseguir els permisos de residència i de treball i instal·lar-se en el nou país d'acollida.

11. VALORACIONES I PROJECTES

En aquest apartat tindr  en compte els problemes que m s afecten la població magribina en el seu entorn social, així com les valoracions que fan dels diferents emplaçaments on han estat i les expectatives i projectes de cara a un futur en les seves vides.

Respecte als problemes que més l'afecten tenim diverses maneres de problemes que van molt relacionats amb l'estatus socioeconòmic i familiar. Trobem varis tipus d'immigrants, com els que diuen que la manca de treball o la il.legalitat en la que viuen els fan patir molts problemes que desencadenen en moltes varietats psicològiques i alguns viuen molt dramàticament aquesta situació.

"Aquí no es vida; no tenemos derechos igual que los españoles, todo esta mal en general...Sin papeles no se puede hacer nada ni ver a mi familia...Hay gente que lleva tres o cuatro años aquí y no han podido arreglar papeles; la ley est  echa así. Si tuviera trabajo y papeles lo tendr  todo"(Moulay)

" Lo que m s echo de menos es la familia, Marruecos, mi vida all ; all  la gente est  por la calle, aquí no " (Salem)

Aquells immigrants que estan casats i no tenen la família aquí viuen com un fet traumàtic la separació del nucli familiar i pensen sempre en l'estratègia a seguir per legalitzar la situació de les seves dones i fills petits.

Sobre la valoració dels diferents emplaçaments, hi ha v ries respostes que indiquen que es troba agust en la població, i en canvi, d'altres que han estat en altres indrets diuen que estan pitjor, o han fet un canvi residencial de població a població dins de la mateixa comarca.

"Ningún sitio ha sido bueno, ni Barcelona, ni Alcanar, ni Deltebre, Cataluña est  mal, falta m s trabajo. Dada a o baja la naranja; de cuatro o cinco años para aquí las cosa empeoran" (Abbas)

" Cuando vivíamos en La Sénia estábamos peor, pueblo pequeño. Aquí en Sant Carles mejor" (F tima)

Sobre les expectatives i projectes a llarg temps, les respostes eren majoritàries "Quedarnos aquí para abrir futuro". Alguns d'ells tenen familiars a d'altres països de la Comunitat Europea i voldrien anar amb ells a provar sort i trobar millors condicions, però és un projecte a llarg termini. Els que no tenen el reagrupament familiar realitzat el que més desitgen es portar a la seva família.

Quan els plantejava si volien tornar al seu país, la majoria contestaven que no, que per a ells emigrar ha estat una opció de vida i no poden tornar a casa sense haver triomfat en el seu projecte. En cas de tornar seria quan es jubilessin i poguessin establir-se al seu país amb uns bons guanys i estalvis.

Els algerians desitgen que s'acabin els conflictes en el seu país per poder tornar a casa seva i viure com vivien abans: "Nosotros, los argelinos que estamos aquí, venimos de Argelia. Allí no teníamos problemas económicos, allí las naranjas están en los árboles y ni si quiera las recogíamos; aquí las recogemos y nos pagan una miseria...Somos pájaros emigrantes que vamos allá a donde nos dan calor y comida"(Amin)

En general, sembla haver-hi una conformitat momentània amb la situació que pateixen, una mica relacionada amb l'economia del país i la situació socioeconòmica de les comarques on resideixen.

12. BIBLIOGRAFIA

AGRO 3

1995 Diagnosi de les comarques de l'Ebre. I.C.D.E.

ALONSO DEL RIO, M.

1993 Immigració de dones marroquines al camp de Tarragona. Migracions estrangeres i diversitat cultral. IV Col.loqui de l'Institut Català d'Antropologia/ I Simposi FAAEE. Barcelona: del 26 al 30 d'abril.

BARTH, F.,

1976 Los grupos étnicos y sus fronteras. México, F.C.E.

CABRE, A.

1990 "Les migracions a Catalunya, 1900-2000" a Els moviments humans en el Mediterrani Occidental. Barcelona ICEM.

CAIXA D'ESTALVIS DE CATALUNYA

1982 El Montsià. Estructura sòcio-econòmica. Barcelona

1985 L'economia del Baix Ebre. Estructura i dinàmica sòcio-econòmica. Vol 1. Barcelona

CASTELLANOS, E. i NAVARRO, J. altres

1990 Aproximació a la realitat sociocultural de la immigració marroquina a l'Hospitalet. Barcelona, CIREM.

COLECTIVO IOE

1994 Marroquins a Catalunya. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

CONTRERAS, J. (comp.).

1994 Los retos de la inmigración. Racismo y pluriculturalidad. Madrid, editorial Talassa

DAVIS, J.,

1983 Antropología de las sociedades Mediterráneas. Barcelona, Anagrama.

DELCAMBRE, A.M.,

1993 Islam. Madrid, Talasa.

- ESPIAGO, J.,
1985 Migraciones exteriores. Barcelona, Salvat Editores.
- GEERTZ, C.
1989 La interpretación de las culturas. Barcelona, Gedisa, pp 203-261.
- IZQUIERDO ESCRIBANO, A.
1993 La inmigración en España. 1980-1990. Centro de Publicaciones del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid.
- LOPEZ, B., i altres
1993 Inmigración magrebí en España. Madrid, Mapfre.
- LLOBERA, J.R.,
1990 La identidad de la Antropología. Barcelona, Anagrama.
- LOSADA, T.
1993 " La inserción de los inmigrantes magrebíes en los flujos migratorios en Cataluña: la experiencia urbana " a Inmigración magrebí en España. Madrid, Mapfre.
- MARTINEZ VEIGA, U.,
1989 " El otro desempleo: La economía sumergida", dins Col. Cuadernos de antropología, Temas específicos, nº10, Barcelona, Anthropos.
- NARBONA, L.M.
1993 Marroquíes en Viladecans. Viladecans, Ajuntament de Viladecans.
- NAVARRO, J.M.
1992 La regularització dels treballors estrangers a Catalunya: el cas de Palafrugell. Barcelona, Cirem

PASCUAL DE SANS, A i CARDELUS, J.

1989. Migració i història personal: investigació sobre la mobilitat des de la perspectiva del retorn .Publicacions d'Antropologia cultural, n^a 6, UAB.

PASCUAL, J., I PERALTA, A.

1992 La inserción socio-laboral de los trabajadores del Tercer Mundo. Barcelona, Cirem.

PASCUAL, J.

1992 Recerca sobre immigració estrangera a Catalunya. Estat de la qüestió. Barcelona, Fundació Bofill.

PROVANSAL, D.

1993 "Auctóctonos, migrantes e ilegales. La producción social de la diferencia cultural y del racismo" a Migraciones, segregación y racismo. Asociación Canaria de Antropología, Santa Cruz de Tenerife.

PUJADAS, J.J.,

1993 Etnicidad. Identidad cultural de los pueblos. Madrid, Eudema.

1994 "Catalunya i les migracions estrangeres: una aproximació des de l'antropologia social" a Revista d'Etnologia de Catalunya, n^a 4

RAMIREZ, A.

1993 "La inmigración magrebí en la Cataluña agrícola" a Inmigración Magrebí en España. Madrid, Mapfre

ROQUE, M.A.

1990 Movimientos humanos en el Mediterráneo occidental: Simposium internacional. Barcelona, Generalitat de Catalunya

1992 Les cultures del Magreb. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

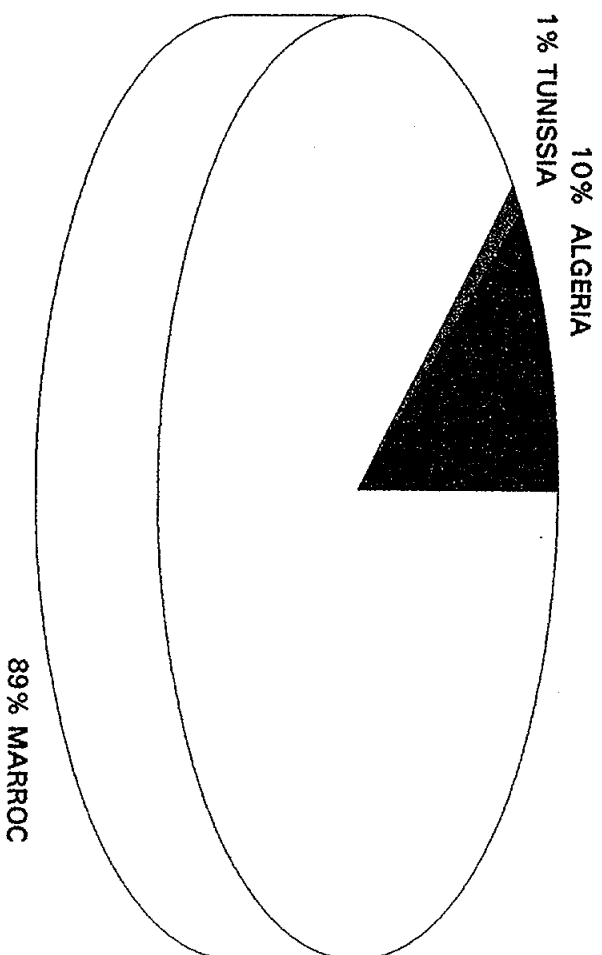
WIEVIORKA, M.

1992 El espacio del racismo. Barcelona, Paidós.

	MARROC						TUNISIA						ALGÈRIA						TOTAL				
	0-18		18-40		40-86		0-18		18-40		40-86		0-18		18-40		40-86		Marroc	Tunisia	Algeria	TOTAL	
	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D					
ALCANAR	6	1	22	10	4	3													48			5	53
AMPOSTA	2	3	8	3					1										14		1	4	19
FREGINALS																							
LA GALERA			5																5				5
GODALL			2																2				2
MASDENVERGE			1																1				1
MAS DE BARBERANS																							
SANT CARLES DE LA RÀPITA	3		5	3					1						1				11		1		13
SANT JAUME D'ENVEJA																					1		
SANTA BARBARA			15	1	4														20				20
LA SÈNIA	2	1	8	1								1							12		1		13
ULLDECONA	6	2	28	3	11								1	5	1				50		7		57
TOTAL	19	7	94	21	21	3			1	1			1	1	15	1			163		2	18	183

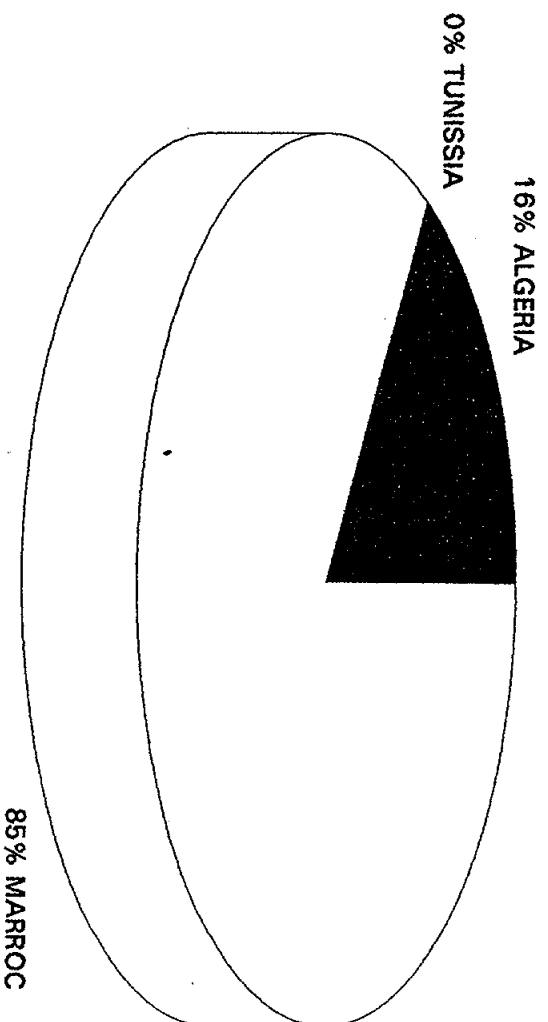
MONTSIÀ 1

MONTSIÀ

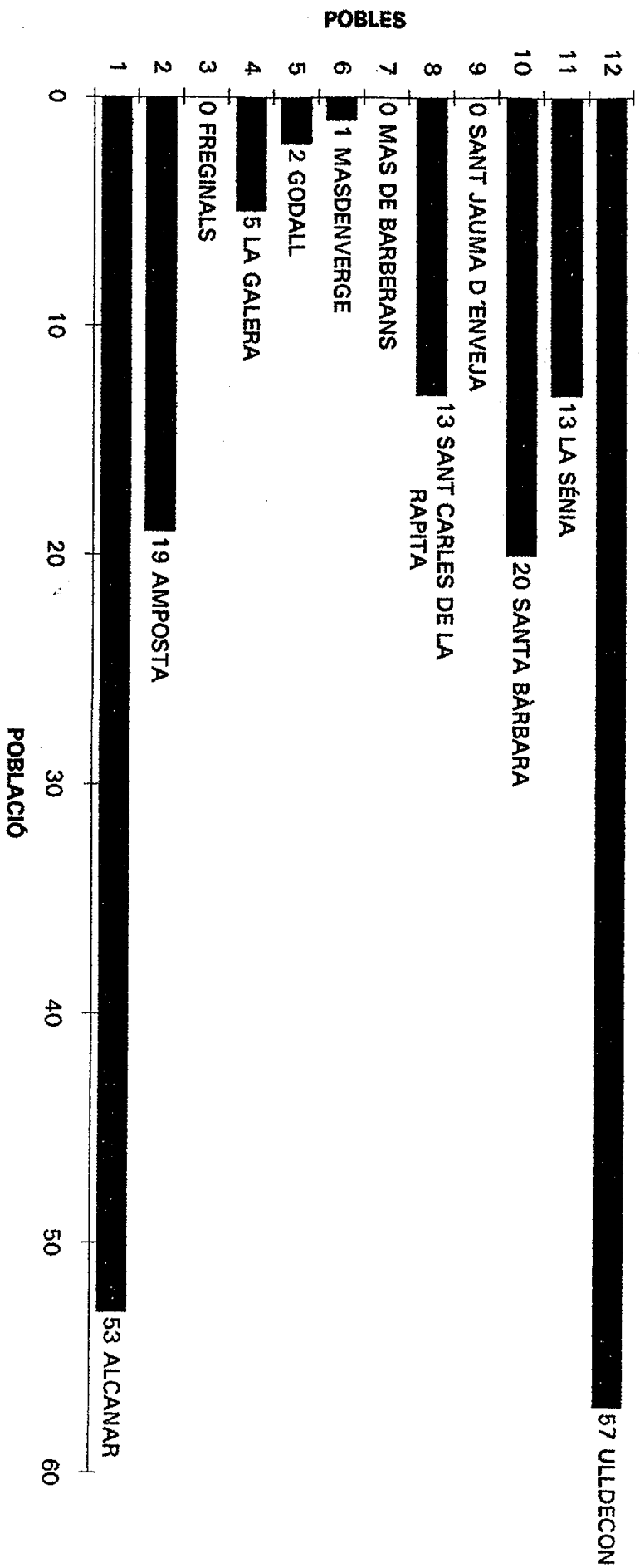

BAIXEBR1.

BAIX EBRE

MONTSIÀ

BAIX EBRE

